

SÜLEYMANİYE

G Ü M Ü Ş H A N E
G A Z E T E S İ

MART-NİSAN 2016 YIL: 1 SAYI:4

GÜMÜŞHANE VALİLİĞİ'NİN ÜCRETSİZ YAYINIDIR

www.gumushane.gov.tr

Bir göç hikâyesi

Gümüşhane kazasının merkezi Gümüşhane kasabasıydı. Gümüşhane Kasabası (Süleymaniye), kasaba merkezi ve Bahçeler mevki olmak üzere iki kısımdan oluşmaktaydı. Kasaba merkezi, dik dağların yamacında uçurum ve kayaların arasında kurulmuş, köşeli ve büklüm bir amfi tiyatro şeklinde inşa edilmiş küçük, şirin bir yerd. Basamaklar halinde ve adeta merdiveni andırmakta olup, genel görünüşü de eski bir kaleyi andırmaktaydı.

Kasabanın Bahçeler bölümü ise 18. yüzyılın başlarında kurulup gelişmeye başlamış ve daha sonra şehir merkezine dahil olmuştu. Bahçeler mevki, Harşit Irmağı kenarında kurulmuş olup, zengin meyve bahçelerine sahipti. Hacı Emin mevkiinden başlayarak Bağlarbaşı'na kadar olan mevkiinin tamamında Müslümanlar yaşıyordu. Bu bölüm, Hacı Emin Hanları denilen mevkiiden başlayıp Harşit Nehri'nin bazen sağ, bazen sol kıyısından Sorda'ya kadar uzanmaktaydı.

Trabzon-Erzurum yolunun Daltaban Mahallesi'nden geçirilmesi, zamanla Bahçeler mevkiindeki yerleşimlerin gelişerek büyümesini beraberinde getirmiş, Bahçeler mevkiinin gelişmeye başlaması üzerine de kasaba merkezi zamanla bu bölgeye kaymaya başlamıştır. Merkezin zamanla Bahçeler mevkiine kaymaya başlaması, halk arasında kasabalı-bahçeli çekişmesini beraberinde getirmiştir.

Devamı 8. Sayfada

GÜNCEL

UZAKOĞU'DAN
YAKIN
BİR MATEM

► 2. Sayfada

AKTÜALİTE

GÜMÜŞHANE
DEĞİL
DARPHANE!

► 6. Sayfada

GASTRONOMİ

MUTFAKTA
GÜMÜŞHANELİ Mİ
VAR?

► 9. Sayfada

GÜNCEL

TARİHİN
AHRÂZ
TANIKLARI

► 3. Sayfada

AKTÜALİTE

ARAF TAKI
YAZILAR

► 5. Sayfada

İNSAN ve YAŞAM

"HADİ BAKALIM
BİR RESİM YAP"

► 10. Sayfada

Başımız sağolsun...

Piyade Üsteğmen Erdem Keskin, 12 Nisan 1986 tarihinde Kelkit ilçemizde dünyaya gelmiştir.

27 Mart 2012 tarihinde Piyade Okul Komutanlığı'ndan mezun olduktan sonra, 05 Ağustos 2013-01 Temmuz 2015 tarihleri arasında Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı emrinde görev yapan Üsteğmenimiz, 02 Temmuz 2015 tarihinde Bolu 2'nci komando Tugay Komutanlığı emrinde görev başlamıştır.

Geçici olarak görev yaptığı Yüksekova'da 19 Mart 2016 tarihinde icra edilen Şehit Jandarma Uzman Çavuş Ramazan Güllü Operasyonu esnasında yaralanan Üsteğmenimiz, tedavi görmekte olduğu GATA Asker Hastanesi'nde 28 Mart 2016 tarihinde şehadete erişmiştir. Üsteğmenimiz evli ve 1 çocuk babasıdır.

Nur içinde yat Üsteğmenim. Vatan bir evladını daha kazandı. Allah senin gibi yiğitleri başımızdan eksik etmesin.

Özel Harekât Komiser Yardımcısı Tamer Aktaş, 13 Haziran 1976 tarihinde Ankara'da dünyaya gelmiştir.

2000 yılında Polis Memuru olarak Çorum ilinde göreve başlamış, 2011 yılında Komiser Yardımcılığı kursunu başarı ile tamamladıktan sonra Diyarbakır, Ankara, İstanbul ve Artvin illerinde Özel

Harekât Polisi olarak görev yapmış, ayrıca Afganistan ve Libya temsilciliklerimizde aktif olarak görev almıştır.

Artvin Özel Harekât Şube Müdür vekilliğini yürüttüğü sırada geçici olarak görevlendirildiği Diyarbakır'da 31.03.2016 tarihinde bombalı terör saldırısı sonucu yaralanan Komiser Yardımcımız, tedavi gördüğü Diyarbakır Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde 05.04.2016 tarihinde şehadete erişmiştir. Şehidimiz evli ve bir çocuk babasıdır.

Nur içinde yat şehidim. Vatan bir evladını daha kazandı. Allah senin gibi yiğitleri başımızdan eksik etmesin.

Yeni kültür turizm portalı yayında

İçeriğinde, Gümüşhane tanıtım filmlerinin, Gümüşhaneli tanınmış fotoğraf sanatçıların objektifinden karelerin, Türkçe, İngilizce ve Arapça olmak üzere üç dilde hazırlanan kültür turizm broşürlerinin, Gümüşhane Valiliği tarafından yayınlanan Süleymaniye Gazetesinin, tabiat varlıklarının, turizm rotalarının, konaklama yerleri ve yöresel yemeklerin yanı sıra Gümüşhane'nin tanınmış simalarının otoportrelerinin de yer aldığı Gümüşhane'nin yeni kültür turizm portalı, "Burası Gümüşhane" sloganıyla <http://www.burasigumushane.com> adresinden yayın hayatına başladı.

Uzakdoğu'dan yakın bir matem

Volkan ŞENEL

Türk-Japon İlişkileri Dair

Osmanlı-Japon münasebetleri XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlamıştır. Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nu II.Abdülhamid, Japonya'yı ise İmparator Meiji yönetiyordu.

Japonya, kendisini yarı sömürge haline sokan kapitülasyonların kaldırılması için Avrupalı devletleri razı edememişti. Oysa bunlardan kesinlikle kurtulmak istiyordu. Askeri gücün de çoğu zaman meseleleri çözmede yetersiz kaldığını bildiği için, müttefik bulmak yolunu tercih etmiş olmalıdır. Osmanlı için de Japonya'nın dostluğu önemliydi. Kuzeyindeki ezeli rakibi Rusya'yı Uzak Doğu'dan tehdit edecek bir müttefik Osmanlı Devleti'nin mücadele gücünü artıracaktı.

Türk-Japon münasebetlerinin gelişmesine bakıldığında zaman, Japonların bu konuda Türklerden daha aktif oldukları görülmektedir. Japonlar Meiji ile başlayan batıya açılma döneminde, Osmanlı İmparatorluğu'na da elçiler göndererek, Avrupalı devletlerden ayrı olarak -Hiristiyen olmayan ve onların çekindiği bir güç olan- bu devleti daha yakından tanımak istemişlerdir.

Osmanlı Devleti ile Japonya arasındaki ilk temas 1871 yılında olmuştur. Japonya tarafından Avrupa'ya gönderilen büyükelçi İvakura'nın başkanlığındaki heyete dahil olan Japon Dış İşleri Katibi Fukuchi Genichiro, Japon Devleti'nin temsilcisi olarak İstanbul'a gelmiştir. Bu ilk seyahatin ardından 1878, 1880, 1881, 1883, 1886 ve 1887 tarihlerinde de Osmanlı Devleti'ne ziyaretler yapılarak karşılıklı ilişkiler geliştirilmiştir. Hatta, 1887 yılındaki ziyareti gerçekleştirmiş olan Prenş ve Prenses Komatsu Japonya'ya dönünce İmparatorla görüşmüş ve Sultan II.Abdülhamid'e Japonya Devleti'nin en önemli devlet nişanı olan Krizantem Nişanı'nı göndermişlerdir.

Ertuğrul Firkateyni'nin Japonya Yolculuğu

Sultan Abdulhamid Japonya İmparatoru'nun kendisine gönderdiği nişana, Osmanlı Devleti'nin en büyük nişanı ile karşılık vermek istemiştir. Ancak bunun pek fazla duyulmaması için (Rusya açısından) bu işin başka bir ad altında yapılması gerekiyordu. İşte bu noktada Ertuğrul Firkateyni'nin Japonya ziyareti gündeme gelmiş, Sultan Abdulhamid de bu geminin gönderilmesini emretmiştir.

Ertuğrul Firkateyni'ne komutan olarak Miralay Osman Bey tayin edilmiştir. Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa daha önce Ertuğrul'a komutan olarak Osman

Bey' in abisi olan Albay Mehmet Raşit seçmiş, ancak Albay Mehmet Raşit geminin durumunun berbat olduğunu söyleyerek bu görevi kabul etmemiştir. Nitekim Albay Osman Bey, abisi Albay Mehmet Raşit de Süveyş'ten yazdığı mektupta: "Ertuğrul'un komutanlık vazifesini kabul etmemekte çok haklısın. Japonya'ya gitmek şöyle dursun bu gemi ile şuradan şuraya gidilemez. Ben de bunu kabul etmeyecektim ama! Hem kayın babamın sözünden çıkmak istemedim, hemde bir türlü geçinemediğim karımdan kurtulmak istedim. Ölürsem de gam yemeyeceğim..." demiştir.

Ertuğrul'un mürettebat sayısı kaynaklarda farklı olarak verile de, birçok araştırmacı gemide 54 subay ve 553'er olmak üzere, toplam 607 kişinin olduğunu belirtmektedir. (Bu kişiler içerisinde bulunan 7 asker ise Gümüşhanelidir. Bu askerlerin 5'i er, 2'si ise onbaşlıdır.)

Ertuğrul Firkateyni 14 Temmuz 1889'da İstanbul Limanı'nda düzenlenen törenlerden sonra yola çıkmıştır. H. Ali Yücel anılarında bu hareketle ilgili olarak -annesinin ağzından- şu bilgileri vermektedir: "Sultanselim'den Haliç tabak gibi görünüyordu. Ertuğrul da Kasımpaşa'da Divanhane önünde duruyordu. Hasta, loğusa döşeginde yatan annemden başka bütün ev halkı, pencerelerden gemiyi seyrediyorduk. Öğle üzeri bir de baktık ki, gemi hareket etti. Bütün askerler güverteye, mızıkalar "Ey Gazileri" çalıyor. Yelkenleri açılmamış gemi, çarkını işleterek yürüyordu. Bayraklarla donatılmıştı. Zannettik ki Beşiktaş önlerinde duracak. Halbuki Sarayburnu önünden kıvrılınca işi anladık. Hepimizde bir ağlama... Böyle gittiler. O zaman halk deniz kenarlarına toplanmış, sesler, bağrışmalar bizim konağa kadar geliyordu:

*Besmeleyle Ertuğrul'um demir aldı
Hep abali sabillerde baka kaldı
Çoluğun çocuğun feryadı arşa vardı
Hak selamet versin şanlı Ertuğrul'a
Üç direkli firkateyindir gemimiz
Kimimiz bekârlız, evlidir kimimiz
Gayret edin çocuklar Caponyadır
(Japonya) yolunuz
Hak selamet versin Şanlı Ertuğrul'a*

İstanbul'dan hareket ettikten sonra sırasıyla; Çanakkale, Sakızadası, Port Said, Süveyş, Cide, Aden, Bombay, Kolombo, Singapur, Saygon, Hongkong, Fuça, Nagazaki, Kobe rotasını takip eden Ertuğrul, 11 ay süren yolculuğun sonunda Yokohama Limanı'na ulaşmıştır. (7 Haziran 1890) Burada Ertuğrul Firkateyni mürettebatını Saray Protokol Müdürü Manomiya karşılamıştır.

Osman Paşa 13 Haziran 1890 tarihinde Japonya İmparatoru'na Padişah'ın mektubunu, nişanını ve diğer hediyeleri takdim etmiştir. İmparator Meiji'de, o gece verilen yemekte Osmanlı nişanını takmış, ayrıca Osman Paşa'ya "Sulilöven" nişanının büyük kordonu ve yanındaki subaylara da aynı nişanın üçüncü rütbelerini hediye etmiştir.

Türk heyeti burada buldukları süre içerisinde karıştırdıkları muameleden son derece memnun kalmışlardır. Ayrıca Türk heyeti Japonya'da kaldıkları süreyi iyi değerlendirecek, burada bulunan birçok devlet yetkilisi ile görüşmüşlerdir.

Dönüş Yolculuğu ve Üzücü Kaza

15 Eylül 1890 tarihinde dönüş yolculuğuna başlayan Ertuğrul, denize açıldıktan bir süre sonra şiddetli bir rüzgara yakalanmıştır. Bir süre devam eden rüzgar yağmurla beraber fırtınaya dönüşmüş, bu sırada Kashinozaki Feneri geçiş noktasına yakın bir bölgede seyreden Ertuğrul, şiddetli fırtınanın etkisiyle kayalıklara çarparak batmıştır. (18 Eylül 1890)

Gemide bulunan mürettebatın çoğu (580,581,587) azgın dalgalara kapılarak şehit olmuştur. Kurtulanların sayısı ise 69 kişidir. Geminin kumandanı olan Osman Paşa'nın cesedi bulunamamış, daha sonra ise kendisine ait üniforma dalgıçlar tarafından bulunup getirilmiştir.

Geriye kalan 69 kişi gerekli tedavileri yapıldıktan sonra, Japon donanmasına ait Heieyi ve Kongo adlı iki savaş gemisi ile İstanbul'a getirilmişlerdir.

Kazada Şehit olan Gümüşhaneli Askerler

- Bölük Eratı - Gümüşhaneli Sandıkoğulları'ndan Hasan oğlu Mehmed - ER - 1885/1563
- Bando Mızıkacı Eratı - Gümüşhaneli Zeyneloğulları'ndan Mustafa oğlu Musa - ONBAŞI-1884/1522
- Bölük Eratı - Gümüşhane Kelkitli Topaloğulları'ndan Osman oğlu Osman - ER - 1885/2914
- Bölük Eratı - Gümüşhaneli Salih oğlu Temel - ONBAŞI - 1885/2486
- Bahriye Taburu Eratı - Gümüşhane Kelkitli Hatipoğulları'ndan Yusuf oğlu Tevhit -ER- 1886/1012
- Makine Eratı (Kömürçüler Kısmı) - Gümüşhane Torullu Cincioğulları'ndan İbrahim oğlu Hüseyin -ER- 1886/564
- Bahriye Taburu (Silahendaz) Eratı - Gümüşhane Kelkitli Halefoğulları'ndan Hüseyin oğlu Emin -ER- 1886/963

Ertuğrul Firkateyni kazasında şehit olan bütün askerlerimizi rahmet ve mağfiretle anıyoruz.

Japonların Ertuğrul'un Anısına Yazdıkları Şiir

Güneş hüznle battı
Uzakta bir yıldız parlıyor
Deniz çok azgın
Beyaz anıtın gölgesi karanlığa
düşüyor
Sonsuz teessürle dua ediyoruz
Ruhların huzuru için
O cesur gemicilere ve şanlı
Ertuğrul'a
O çılgın fırtınada
Kaybolan harp gemisini yutan
dalgalar
O geceki gibi yüksek
Ne acı, biz artık o gemiyi
göremiyoruz
Kumano bölgesinde,
Koshino sahillerinde
Facianın balıkçıları yerini
gösterdiler
Ve o gecenin korkunç amansız
Fırtınasını hep anlatırlar
Acısını kalbimizde duyacağızız
her zaman
Seneler geçse bile
Ertuğrul'u biz asla
unutmayacağızız
Çocuklarımıza her an
anlatacağız onları

(Daikichi Izumi)

Tarihin ahrâz tanıkları

Y. Burak DOLU

Eski Gümüşhane yerleşimi Gümüşhane'nin kent tarihi ve kent belleğinin merkezinde yer alır ve yıllar süren yok oluş sürecinden sonra elimizde kalan dokuyu kimliğini koruyarak gelecek nesillere aktarmak en büyük mesuliyetimizdir.

Görsel 1: 1890'larda Meryemana, Cami-i Sağır ve Çarşı Mahalleleri (Güneri Kadirbeyoğlu Arşivi)

Görsel 2: Aynı Bölgenin 2008'de Görünümü

Dün, bugün ve yarın

Aynı zamanda hem kentsel hem de doğal sit alanı olan Eski Gümüşhane, günümüze ulaşan onlarca konak, cami, kilise, hamam, taş mağaza, köprü gibi yapılar dışında sit alanı içindeki nitelikli tescilsiz yapılar, yapı kalıntıları (peylar) ve sokak dokusu gibi kültürel miras öğeleri ve doğal değerleri ile bir bütün olarak korunmak zorundadır. Eski Gümüşhane yerleşimi Gümüşhane'nin kent tarihi ve kent belleğinin merkezinde yer alır ve yıllar süren yok oluş sürecinden sonra elimizde kalan dokuyu kimliğini koruyarak gelecek nesillere aktarmak en büyük mesuliyetimizdir.

Kentin 19. yy sonunda başlayan yok oluş süreci madenlerin kapanması ve Rus Harbi ile ivme kazanmış, Birinci Dünya Harbi'nde ise önce Rus işgali ile Türk nüfusunun birçoğunu, tehcir ile Ermeni nüfusunu, mübadele ile de Rum nüfusunu kaybetmiş, 1920'lerde şehrin yeni yerine taşınması ile de birkaç ailenin kaldığı terk edilmiş bir şehre dönüşmüştür. 1890'larda çekilen fotoğraf ile aynı açıdan 2008 yılında çektiğim fotoğraf bu inanılmaz yok oluşu çarpıcı bir şekilde göstermektedir.

Fotoğrafta görülen 13 mahalleli şehrin yalnızca küçük bir kısmı; Meryemana (Panayia), Çarşı ve Cami-i Sağır mahalleleridir. Üç mahalleden günümüze ulaşanlar yalnızca Dere Camii minaresi, Cami-i Sağır minaresi, Çarşı Camii Minaresi, Çaput Hamamı, Meryemana Manastırı kalıntıları, Timios Stavros Kilisesi kalıntıları, Sandıkemini Şevki Efendi (Gümüşeli) Konağı, İsmail Efendi (Gümüşeli) Konağı ve bir taş mağazadır. 2008 yılı fotoğrafında bu yapıların bile bir çoğu fark edilemeyecek halde olmakla birlikte tarihi kent dokusunu oluşturan sokaklar, yapılar ve bahçe duvarlarının kalıntıları kısmen toprak üstünde, kısmen toprak altında keşfedilmeyi beklemektedir. Arazide biraz dikkatli yürüdüğünüzde tarihi fotoğraflardaki yapıların birçoğunun duvarlarına, topraktan çıkmış temel izlerine, bir konağın köşe taşına, taş kaplı tarihi sokak örtüsüne rastlarsınız.

1890'larda çekilmiş fotoğrafta yamaçta görülen

dik patikalardan koşarak yeni şehire inen otobüsü yakalamaya çalıştığımızı hatırlarım. Kim bilir kaç yüz yıldır o patikadan hangi hikâyelerle hangi insanlar geçmiştir. Binlerce yıllık kadim doğa gözlemi, yapı bilgisi ve kültürüyle bu kadar zor bir coğrafyaya bir şehir kuran atalarımız bizlere nereden nasıl yol geçirebileceğinin, nerede yapılar yapılabileceğinin sınırlarını çizmiş aslında.

Bugüne kadar iyi niyetlerle yapılan restorasyon çalışmaları sonucu kaybettiğimiz değerler ortadayken ve on yıldan fazla zamandır mücadele verilen Süleymaniye Mahallesi ve kayak merkezi eksenli turizm çalışmalarında artık sona yaklaşmışken, bundan sonra yapılacak projelerde ve uygulamalarda ne kadar hassas olmamız gerektiği ortaya çıkıyor.

Eski Gümüşhane ve kayak merkezi birbirini besleyerek Gümüşhane turizminin lokomotifine haline gelecek bir potansiyele sahip. Fakat bu lokomotifin itici gücü tarihi ve doğal dokuyu ne kadar koruyabildiğimize, geçmişte yapılan hatalar ile ülkemiz ve dünyadaki başarılı uygulamalardan ne kadar ders alabildiğimize bağlı.

Yurtiçinde büyük şehirlerden gelecek ziyaretçiler ve yabancı turistler geniş yollar ve büyük otellerden ziyade, korunmuş daracık yollardan ulaştıkları taş kaplı daracık sokaklarda, taş duvarlar içindeki bahçelerde restore edilmiş konaklarda ve butik otellerde konaklamak, restore edilmiş taş mağaza ve hanlarda alışveriş yapmak, korunmuş hamamları ve kiliseleri gezmek, bir bahçede durup dut yemek, bir konakta lemiş yemek, Musalla'dan kayak pistinin ucuna kadar ulaşan yüzlerce yıllık taş kaplı patikalardan yürümek, kayaların yamacından dağlara tırmanmak ve en önemlisi onlara turist değil misafir gözüyle bakan mahallelinin samimiyetini arayacaktır. Bunları bulamadıkları takdirde Süleymaniye herhangi bir kış turizmi merkezinden farksız olacak ve ön plana çıkamayacaktır. Dolayısıyla sahip olduğumuz kültürel ve doğal miras korunduğu takdirde aslında geleceğimizin de teminatıdır.

Görsel 3: Aynı Bölgenin Günümüzde Görünümü

Görsel 4: Betonarme İstinat Duvarları

Gümüşhane Valiliği'nin yeni logosu tanıtıldı

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
GÜMÜŞHANE
VALİLİĞİ

Marka kent olma yolunda emin adımlarla ilerleyen şehrimizin, bu vizyonuna katkı sağlayacağı düşünülen hazırlanan tanıtım filmi ve kısa reklam filmleri ile Gümüşhane Valiliği'nin kurumsal kimliğinin ifadesi olarak tasarlanan yeni logosunun ve turizm broşürlerinin lansmanı, 29 Şubat Pazartesi günü Gümüşhane Kültür Merkezi'nde gerçekleştirildi.

Süleymaniye'de sona doğru

Sivas'ta geçtiğimiz şubat ayında hizmete sunulan Yıldız Dağı Kış Sporları ve Turizm Merkezi'nin bütün proje ve yapım aşamalarında görev alan ekibin başında bulunan Sivas İl Özel İdaresi Genel Sekreteri ve beraberindeki heyet, Gümüşhane Valiliği'nin daveti üzerine ilimize geldi.

Heyetle yapılan toplantıda, Süleymaniye Kış Sporları ve Turizm Merkezi çalışmalarında hukuki ve teknik anlamda izlenecek yol ve yöntemler konusunda tecrübe ve bilgi paylaşımında bulunuldu.

Müze Kent restorasyon projesi imzalandı

2015 yılı Tarihi, Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması ve Geliştirilmesi Mali Destek Programı kapsamında Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı'na (DOKA) sunulan ve kabul edilen Müze Kent Restorasyon Projesi Protokolü imzalandı. Protokol kapsamında Merkez Yeşildere Köyü'ndeki GreenHaus II (Ek Konak) ve Süleymaniye Mahallesi'ndeki Eskicioğlu Konağı'nda restorasyon, Surp Karabet, Hegios Teodoros, Hegios Lonies ve Hegios Georgios kiliselerinde ise koruma ve güçlendirme çalışmaları yapılacaktır.

'Buzlar Çözülmeden' sahnelendi

Cevat Fehmi Başkut'un yazdığı, Prof. Dr. Pınar Aras'ın rejisörlüğünü yaptığı, akıl hastanesinden kaçan bir grup delinin bir Anadolu kasabasını akıllılardan daha iyi yönetmesi konu edinen «Buzlar Çözülmeden» adlı tiyatro oyunu, Erzurum Devlet Tiyatrosu oyuncularından Gümüşhane Kültür Merkezi'nde sahnelendi.

Karanlık çöktü,

Eski Türk hayatında seylan (şölen), sığır ve yuğ gibi törenler oldukça yaygındı. Başlangıçta dini mahiyette bir tören olan ve daha sonra devlet meclisini oluşturan toy ise bütün Türk lehçelerinde doğrudan doğruya meclis, toplantı manasına gelmektedir.

Türk kültürünün en önemli aktarım araçlarından biri olan sohbet toplantıları, Türk dünyasının hemen her bölgesinde köklü bir geleneğin devamı olarak yaşatılmaktadır. Bu toplantılar; hoşça vakit geçirme, eğlenme, eğlendirme, eğitime ve kültürü genç kuşaklara aktarma gibi işlevleri gerçekleştirmeyi amaçlayan sosyal kurumlardır. Toplantılarda dini ve tasavvufi kıssaların aktarılması, müzik icrası, aşık dinletisi, seyirlik oyunların gösterisi gibi sanatsal etkinliklerle birlikte masafırlar ortaklaşa karşılanan toplu yemeklerin de düzenlendiği bilinmektedir.

Eski Türk hayatında seylan (şölen), sığır ve yuğ gibi törenler oldukça yaygındı. Başlangıçta dini mahiyette bir tören olan ve daha sonra devlet meclisini oluşturan toy ise bütün Türk lehçelerinde doğrudan doğruya meclis, toplantı manasına gelmektedir. Toyların en vazgeçilmezlerinden biri il künün çağırılması, beylerin sohbeti derilmesi, yığınak olmasıdır. Bu o kadar önemlidir ki bazen beyler, yağma toyuna çağırılmadıkları gerekçesiyle asi olabilmektedirler. Bu toylara katılma, devlete ve hana sadakat olarak değerlendirilirken, katılmamak ve çağırılmamak töreye aykırı bir iş olarak algılanmaktadır. Bütün toylarda bol yeme içme sahneleri anlatılmaktadır. En genel ifadesiyle attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kırdırma şeklinde hayvanların kurban edilmesi söz konusudur. Hacet toylarında borçlular borcundan kurtarılır, çıplaklar giydirilir. Toylarda yapılan en önemli işlerden biri meşveret, yani kengeştir. Kengeş, meşveret ve sohbet sözleri benzer anlamlarda metinlerde yer alır. Toylarda kengeş, yani meşveret ve müzakereler yapılması bu toyların demokratik bir kurum, bir meclis gibi işlev gördüğünü, akın, toplu av, alplığın onanması, evlilik gibi önemli kararların bu mecliste alındığı gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu meclislerin bir oturma düzeni ve söz söyleme sırası vardır. Toylarda hanlar görüş ve önerilerini sunmakta ve halkın onayını almaktadır. Toyların düzenleniş zamanları ve gerekçelerine göre çeşitlendirilmeleri mümkündür: Yıllık han toyları, akın toyları, av toyları, hacet toyları, ad koyma toyları, evlilik toyları, zafer toyları, yağma toyları. Bütün bu toplantı ve meclisler Hunlardan itibaren Orta Asya kökenli Türk devletlerinde görülmektedir. İsim ve niteliklerinde bazı farklılıklar olmakla birlikte Türk devletlerinde danışmanın en geniş şekliyle bulunduğu ve bu amaçla kurulmuş meclisler (Toylar) oluşturulduğunu görüyoruz. Devlet meclisinin toplanması bir gelenek halinde yılın belirli aylarında oluyordu. Her yıl başı, ilkbahar ve son baharda kuruluyordu.

Hakan kendine bağlı beyleri "ok" göndermek suretiyle

XI. Yüzyıl Türk yaşamı ile ilgili bilgiler bulabildiğimiz Kaşgarlı Mahmud'un Divan-ı Lügat-it Türk adlı eserinde farklı tarzda gerçekleştirilen gece toplantılarına "süçrük" denildiği ve bu toplantılardaki eğlencelerin içerisinde, bilmecelerin sorulduğu bilgisine rastlamaktayız.

"okucu" denilen görevlileri ile davet ederdi. Toy'a katılanlara "Toygun" denilmekteydi. İslamiyet'ten önceki Toy kelimesi aynı zamanda bayram, ziyafet ve yemekli şölen merasimleri için de kullanılmaktadır.

Asya Hun Hükümdarı Mete'nin hükümdarlığından itibaren gördüğümüz toy meclisleri, Türklerde birlik ve dayanışmanın temellerinin çok eskilere gittiğini göstermektedir. Bütün Türk tarihi boyunca Toylar yeni Han'ın seçiminde ve meşrulaştırılmasında önemli rol oynamış ve varlıkları Türklerde meşrutî bir yönetimin dayanağı olmuştur. Oğuz Türklerinde de hakan seçiminde Toy'un etkili olduğu bilinmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun kurucusu Osman Bey'in böyle bir meclise hükümdarlığa seçildiği kayıtlarda zikredilmektedir. Dede Korkut hikâyelerinde toylarla ilgili ayrıntılı tasvirler yer alır: "Dirse Han hatununun sözüyle ulu toy eyledi, hacet diledi. Artan aygır, deveden buğra, koyundan koç kırdırıldı. İç-Oğuz, Dış-Oğuz beylerinin üstüne yığınak etti; aç görse doyurdu, çıplak görse donattı, borçluyu borcundan kurtardı, tepe gibi et yığdı; göl gibi kırmızı sağdı".

Halk anlatılarının ve ezgilerinin üretildiği, anlatıldığı, dinlendiği, okunduğu mekânlar tekke, zaaviye, kahvehane, han, oda, hamam, pazar, panayır, konak, evlerdir. XI. yüzyıl Türk yaşamı ile ilgili bilgiler bulabildiğimiz Kaşgarlı Mahmud'un Divan-ı Lügat-it Türk adlı eserinde farklı tarzda gerçekleştirilen gece toplantılarına "süçrük"

denildiği ve bu toplantılardaki eğlencelerin içerisinde, bilmecelerin sorulduğu bilgisine rastlamaktayız. İslam öncesi dönemlerde Türk boy teşkilatlanması içerisinde yer alan "kutu" adı verilmiş ilk mesleki teşkilatlar, İslamiyet'in kabulüyle birlikte fütüvet algısıyla bütünleşmiş, Anadolu'daki yerleşik kültürlerin de katkısıyla yeni bir yapılanma olarak Ahi teşkilatları ortaya çıkmıştır. Ahi kavramının Arapça kardeşim manasına gelen Ahi ya da Türkçe cömert, eli açık manasına gelen Akı (k>h değişmesi) sözcüğünden türediği yönünde iki görüş vardır.

Halk anlatı ve ezgilerinin bilinen en eski icra mekânları Ahi zaviyeleridir. Eski Türk yaşantısındaki toplantı geleneğinin ve İslam öncesinde Türk boyları arasında görülen çeşitli esnaf örgütlenmelerinin İslami kültür çerçevesinde yeniden yapılandırılmış şekilleri olan Ahi topluluklarının yapmış olduğu eğlenceler vasıtasıyla, eski Türk yaşantısındaki toy ve şölen gibi toplantıların taşıyıcısı durumunda oldukları söylenebilir. Ahi zaviyelerinin yalnızca gelip geçen yolcuların, kimsesizlerin doyurulup barındıkları yerler olmadığı, gençlerin eğitiminde bir "kültür merkezi" işlevi üslendikleri kaynaklardan anlaşılmaktadır. İbn-i Batuta Seyahatnamesi'nde yer alan bilgilerden Ahi zaviyelerinde, akşamları toplanarak yenilip, içildiğini ve müzik eşliğinde raks etmek suretiyle de eğlendiğini öğreniyoruz. Anadolu'ya gelmeden önce çoğunlukla göçebe yaşam biçimini sürdürmekte olan toplulukların, Selçukluların iskân politikaları sonucu Anadolu'yu yurt edinmeleriyle yerleşik hayatın ilk aşamasını tamamlamışlardır. Ahi teşkilatının, her iki yaşam biçiminden belirli öğeleri ve değerleri içinde bulundurması sayesinde yerleşik hayata geçişin sebep olduğu değer çatışmaları büyük ölçüde giderilmiş ve toplumsal denge korunmuştur. Ekonomik hayata ahlaki bir düzen getirmeyi amaçlayan, üretimi de tüketeni de koruyarak her alanda haksız rekabeti önleyici etkinlikler planlayan bu teşkilat, aynı zamanda bir eğitim kurumu olarak da toplumsal hayatı düzenleme çabalarının odağı haline gelmiştir. Usta yanına alınan çıraklara, meslek öğrenme ve ahlaki olgunlaşma katkısı sunan bu teşkilatlar, aynı zamanda kültür ve inanç değerlerini yeni kuşaklara aktarmanın da aracısı olmuşlardır. Çıraklar, gündüz mesleki eğitime devam etmiş, geceleri de zaviyelerde yapılan toplantılara katılarak "oturup-kalkma, yeme-içme, güzel konuşma" gibi görgü kurallarını içselleştirmişlerdir. Ahilik geleneğinde her meslek grubunun bir dini şahsiyeti kendilerine pir olarak kabul etmeleri, idealize edilmiş bir figür olarak karşımıza çıkan "pirin" dini yönüyle beraber, mesleğin de o pirin önderliğinde yürünen ve belli aşamaları geçerek hakikate ulaşılan adeta bir tasavvufi yol olarak görülmesi, mesleki ve ahlaki hassasiyetin

Talat ÜLKER

daha belirgin bir konuma gelmesini sağlamıştır. Herhangi bir meslek grubundan bir ustanın ürettiği ürün kalitesiz bulunmuşsa derhal olaya müdahale edilmiştir. Bunun en güzel örneklerinden biri günümüzde de kullanılan "pabucu dama atılmak" deyiminin çıkış noktası, kalitesiz ayakkabı üreten bir ustanın yaptığı kusurlu papuçların "yiğit-başı" tarafından dama fırlatılmasıdır. Halk anlatı ve ezgilerinin icra ortamlarından biri de odalardır. Köylerde, köylünün ortak malı veya şahıslara ait olan, ihtiyaçları ortaklaşa giderilen, yolcu ve misafirlerin ağırlanmasında kullanılan, vakit geçirmek için bir araya gelinen yerler "oda" olarak nitelendirilmiştir. Her an, herkese açık oluşuyla odalar, kamusal bir mekân özelliğine sahiptir. Odalar, genellikle köy halkı tarafından veya maddi durumu iyi olan birisi tarafından yaptırılırdı. Odalar farklı yapılarla sahiptir. Bazıları tek, bazıları iki katlıdır. Bir ve birden fazla odası olabilmektedir. Tek göz odadan ibaret olanların yanında odunluk niyetine kullanılan bir bölmesi vardır. İki katlı olan bazı odaların alt katı ahırdır. Gelen yolcu üst katta kalırken hayvanı alt kattaki ahıra bağlanır. Odalar sade bir şekilde, ihtiyaca yönelik döşenir. Türk misafirperverliğinin en güzel örneklerinden diye tanımlanan odaların önemli işlevlerinden biri, tanıdık tanımadık kim olursa olsun,

daha belirgin bir konuma gelmesini sağlamıştır. Herhangi bir meslek grubundan bir ustanın ürettiği ürün kalitesiz bulunmuşsa derhal olaya müdahale edilmiştir. Bunun en güzel örneklerinden biri günümüzde de kullanılan "pabucu dama atılmak" deyiminin çıkış noktası, kalitesiz ayakkabı üreten bir ustanın yaptığı kusurlu papuçların "yiğit-başı" tarafından dama fırlatılmasıdır. Halk anlatı ve ezgilerinin icra ortamlarından biri de odalardır. Köylerde, köylünün ortak malı veya şahıslara ait olan, ihtiyaçları ortaklaşa giderilen, yolcu ve misafirlerin ağırlanmasında kullanılan, vakit geçirmek için bir araya gelinen yerler "oda" olarak nitelendirilmiştir. Her an, herkese açık oluşuyla odalar, kamusal bir mekân özelliğine sahiptir. Odalar, genellikle köy halkı tarafından veya maddi durumu iyi olan birisi tarafından yaptırılırdı. Odalar farklı yapılarla sahiptir. Bazıları tek, bazıları iki katlıdır. Bir ve birden fazla odası olabilmektedir. Tek göz odadan ibaret olanların yanında odunluk niyetine kullanılan bir bölmesi vardır. İki katlı olan bazı odaların alt katı ahırdır. Gelen yolcu üst katta kalırken hayvanı alt kattaki ahıra bağlanır. Odalar sade bir şekilde, ihtiyaca yönelik döşenir. Türk misafirperverliğinin en güzel örneklerinden diye tanımlanan odaların önemli işlevlerinden biri, tanıdık tanımadık kim olursa olsun,

köylere yolu düşenlere konaklama imkânı sağlamasıdır. Odadaki misafirin yemeği sıra ile veya ortaklaşa hazırlanır. Odaya gelen misafirle sohbetler edildiğini, nokteler, hikâyeler, fıkralar, haberler paylaşıldığı; askerlik hatıraları, eşkiya menkıbeleri, acı hikâyeleri, köy seyirlik oyunları gibi olguların canlandırıldığı bilinmektedir. Köyün büyüklüğüne göre köylerde birden fazla oda bulunabilir. Köyün ortak malı olup, ortaklaşa inşa edilen odalardan başka, şahıslara ait odalar da vardır. Odada usuller baş tarafa, daha gençler alt tarafa oturur. Misafir yoksa itibar yaşa göredir. Başköşe köyün en yaşlısına ayrılır. Çocuklar, askerliğini yapmamış gençler odaya alınmaz. Odada konaklayan misafir yalnız bırakılmaz. Odaya yolcu geldiğini gören kişi, köylülere odada misafir olduğu haberini verir. Haberi duyan köylüler odaya uğrayıp gelenlerin kaç kişi olduklarına, ihtiyaçları olup olmadığını bakarlar. Herkes evinden yemek getirir. Yemek topluca misafirle birlikte yenir. Dolayısıyla yemek çıkarma sırayla olduğu gibi, ortaklaşa da olur. Tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlayan köylerde kış mevsiminde yapılacak iş azalır. Uzun kış gecelerinde köylünün bir araya gelip vakit geçirebileceği tek yer odadır. Odalarda topluca yemekler yenir, sohbet edilir, oyun çıkarılır.

Şimdi herfene

Uzun kış gecelerinde köylünün bir araya gelip vakit geçirebileceği tek yer odadır. Odalarda topluca yemekler yenir, sohbet edilir, oyun çıkarılır. Odalardaki toplantılarda dini ve tasavvufi hikâyelerin yanı sıra halk anlatısının önemli öyküleri ve destanları da paylaşılır.

*Konakla
oda
arasındaki
farklardan
biri odaların
kamuya açık bir
mekân olmasına
karşın konakların
kamuya açık
olmamasıdır.
Konaklar
davete bağlı
olarak âşik
meclislerinin,
sohbetlerin
kurulduğu
yerlerdir.*

lunulduğunda, kahvehane mimarisini söz ehli kişilerin toplantı yeri görevini üstlendiği için ona uygun bir pratiklik ve işlevsellik üzerine kuruluydu. Mahalle sakinlerinin sokak kültürüne ve şehir hayatına doğrudan, dini ve sivil mekânlardan bağımsız olarak katılabilme olanağı sunan kahvehanelerin en yaygın etkinlikleri meddah gösterileri ve âşik dinletileriydi. Düzenli olarak meddah gösterilerinin ve âşik dinletilerinin yapıldığı kahvehanelerin yanı sıra Ramazan ve bayramlarda faaliyet gösteren özel meddah kahvehaneleri de oluşmuştur. Kahvehaneyeye gelen kişi sayısı, meddahın ya da âşığın şöhretine göre değişirdi. Kapıda alınan ücret de buna bağlıydı. Bazen çay ve lokum gibi atıştırma malzemeleri fiyatın içinde olurdu. Sadece iyi vakit geçirilen keyif yerleri olmakla kalmayan, halkın memnuniyet-sizliklerini dile getirebildiği, fikir alışverişini yaptığı ve örgütlediği yerlerdir kahvehaneler. İslam öncesi Türk topluluklarında toy, şölen gibi eğlenceler vasıtasıyla bir araya gelen insanların, belirli kural ve gelenekler çerçevesinde gerçekleştirilmiş oldukları toplantılardan çeşitli kaynaklarda bahsedilmektedir. Geçmişte toy ve şölen gibi isimlerle anılan toplantıların devamı olarak nitelendirilebileceğimiz "Sohbet Toplantıları", aynı kökten beslenen bir ağacın dalları gibi bütün Türk dünyasında geniş bir coğrafyada canlı olarak sürdürülmektedirler. "Sohbet" başlığı altında toplayabileceğimiz bu toplantılar, Anadolu'da yörelere göre, Yaren (Yaran), Sıra Gecesi, Kürsübaşı, Oturma, Oturak, Sohbet, Fırıttım, Muhabbet, Kef (Keyif), Perde, Birikme, Gezek, Harifâne (çeşitli söyleniş biçimleriyle), Harefene, Herfene, Harfana, Arfana, Erfene, Elfene, Fefene), Barana, Sıra Oturması, Cümbüş, Velime Geceleri; Anadolu dışındaki Türk yurtlarında ise, Doğu Türkistan'da Meşrep, Kırgızistan'da Coro Bozo, Özbekler'de Geşdek, Karay Türklerinde Konuşma, Bulgaristan'da Muhabbet adlarıyla anılmaktadır.

Odalardaki toplantılarda dini ve tasavvufi hikâyelerin yanı sıra halk anlatısının önemli öyküleri ve destanları da paylaşılır, âşiklar ve meddahlar belirli zamanlarda davet edilir, onların anlatıları ve dinletileri ilgiyle takip edilir. Anlatıcıların özel bir adı yoktur. Uslular, bilenler anlatır. Ayrıca çevrede hikâyeleriyle ün yapmış kişiler vardır. Bu anlatıcılar davet üzerine odalara giderler ve hikâyeye anlatırlar. Siyer, Muhammediye, Battalname, Danişmendname, Cenkname, Şah İsmail, Arzu ile Kamber, Leyla ile Mecnun gibi yazma veya basma kitaplar... Bazı köylerde Ramazan boyunca odada iftar edilir. Düşünlere köy dışından gelen misafirlere odada ağırlanır. Düşün yemeği odada verilir. Mevlitler odada okutulur. Caminin olmadığı köylerde oda namaz kılmak için de kullanılır. Ramazan ayında kadın erkek bir arada teravih kılar. Teravihten sonra kadınlar dağılır, erkekler odada kalır. Bir imam tutulmuşsa bu imam, dini sohbetler yapar, Kur'an okur. Sohbetin yanında oyun çıkarılarak eğlenilir. Bu oyunlar içinde en çok oynananı "yüzük"tür. Odada bir araya gelen erkekler yeme içmeyi ihmal etmezler. Özellikle, oynanan oyunların sonunda yenilen tarafa verilen cezalar arasında yemek hazırlama vardır. Yenilen tarafa yemek dışında çok ağır cezalar da verilir. Halk anlatı ve ezgilerinin bir başka icra ortamı da

konaklardır. Büyük ve gösterişli ev olarak tanımlanan konaklar, daha çok kasaba ve kent merkezlerinde toplanma, bir araya gelme mekânlarıdır. Konaklar varlıklı kimselere ait olup, aynı zamanda sahibinin özel yaşamına ait alanı/evi olduğundan buradaki toplanmalara katılmak davete bağlıdır. Konakla oda arasındaki farklardan biri odaların kamuya açık bir mekân olmasına karşın konakların kamuya açık olmamasıdır. Konaklar davete bağlı olarak âşik meclislerinin, sohbetlerin kurulduğu yerlerdir. Bu özellikleriyle konak, odadan farklıdır. Konakta âşik meclisleri düzenlenir.

Meclise davetliler gelir. Meclis düzenlemek de meclise katılmak da bir şeref vesilesidir. "Ağa Konakları" da denilen bu konaklar, haremlik ve selamlık olmak üzere iki bölümden oluşan büyük yapılarıdır. Pek çok çalışanı vardır ve konakların kapısı gelip geçene açıktır. Garip, fakir, yolcu, yabancı gelip yemek yiyebilir. Konakların herkese açık oluşu, konakta düzenlenen sohbetle ilgili değildir. Konaktaki sohbet ortamına ancak davetliler katılabilir ve sohbet katılanlar misafir konumundadır. Konaklarda "sıra" adıyla toplantıların yapıldığı; mevlid, ilâhi ve Kur'an tilâvetinden sonra katılanların getirdiği veya ev sahibinin hazırlattığı baklava, börek, helva, gözlemelerin yenildiği

anlaşılmaktadır. Konaklar da daha çok âşik meclislerinin düzenlendiği, halk anlatısının icra edildiği mekânlardır.

Halk anlatı ve ezgilerinin şehirlerdeki en yaygın icra mekânları kahvehanelerdir. Büyük şehirlerde meddah anlatılarının ve âşik dinletilerinin yanı sıra Karagöz ve Ortayolu güldürülerine de yer verilen kahvehaneler kültür aktarımı işleviyle öne çıkar. Cami, pazar, çarşı, hamam gibi yerler dışında sosyalleşme imkânı çok fazla olmayan

şehirlerde kahvehaneler hem kültür aktarımı hem de sosyalleşme amaçlarına hizmet eden sosyal kurumlar olarak toplum hayatına önemli katkılar sunmuştur. İstanbul'da yeniçeri, âşik, meddah, esnaf, mahalle, semai, tiryaki imaret ve esrar kahvehaneleri gibi çeşitleri vardı.

Çoğu yıkıldığı veya yandığı için, on dokuzuncu ve yirminci yüzyıl gravürleri kahvehanelerin ilk mekânlarını gösteren tek kaynaklardır. Bu gravürlerden de yola çıkarak çok genel bir tespit bu-

Araftaki yazılar

Mustafa ORHUN

“Oyun bitince şah da piyon da aynı kutuya konulur.”

Bir İtalyan Atasözü

Her cenaze töreni benzer bir seremoniye ev sahipliği yapar. Daha dün nefes aldığına şahit olduğumuz merhum(e), bir namazlık saltanatını sürmek için uzanmışken musallaya, geride bıraktıkları gafflet uykusuna devam etmektedir. Perva yoktur suretlerde. Mevtanın en yakınları vaveyla ederken, işlerinin yoğunluğu dolayısıyla cemaatin ancak gerisinde kendisine yer bulabilen Ahmet Amca, geçen ay yaptığı satışın tahsilatını düşünmektedir. Söylenenlere bakılırsa evham yapmakta haklıdır. Söz konusu şahıs, daha evvel kendisi gibi birkaç kişiyi daha dolandırmıştır zira. Durup dururken canı sıkılır yine, hüznün çöker yüzüne. Sermayeyi kediye yükledik diye ah vah eder içinden. Ne yapıp edip bu illetten kurtulmak lazım diye düşünür. Bir hal çare tasavvur ettiği esnada cemaatin en önünde ahkâm kesmekte olan imama takılır gözleri. Nerede olduğunu anımsar bir an, çekidüzen verir kendine. Hafif bir suçluluk hissi zuhur eder lakin suç onda değildir.

*“Bitirememiştir hiç kimse dünya muradını,
Bir haceti tükenirken diğeri alır yerini.”*

İşini gücünü bırakıp da en önde saf tutan Abdullah Emmi de aynı dertten muzdariptir. İşlerini yoluna koymaya uğraşmaktan ibaret çetin bir dağdağa içindedir. Piyasa doymuş, rekabet şartları ağırlaşmıştır. Hammadde fiyatları da her geçen gün artmaktadır. Daha geçen yıl satın aldığı mallara bu sene iki kat para vermiştir. Bunların yanı sıra çocuk çocuğu yetiştirememekten, kendisinden sonra dükkânı devralacak ehil bir varise sahip olamamaktan şikâyetçidir. Asıl varisin Allah (c. c.) olduğunu anımsar bir an. Dertlerinden sıyrılıp, ruhunu teslim etmiş vaziyette önünde upuzun yatmakta olan biçareye ilişir gözleri. ‘Yahu bu adam hangi ara göçtü gitti? Tevellüdün üzerinden henüz ne kadar geçti ki?’ diye düşünür. Gaipten gelen sesi işitmez kulakları:

*“Onu gördükleri gün öyle gelir ki onlara:
Yalnız bir akşam veya bir sabah faslı durdular
dünyada!” (Naziat, 46)*

Emekli İhsan Dayı, aynı mahallede doğup büyüdükları merhuma son görevi için uzun yoldan gelmiştir. Bedeni cemaatin ön saflarındayken, kafası aceleyle çıktığı evde unut-

tuğu cüzdanındadır. Yaş kemale erdiği için olsa gerek, son dönemlerde anlamsız bir unutkanlık peyda olmuştur. Eşi de şikâyetçidir bu durumdan. “Ne derdin varsa!?” diye yakınıp durur sürekli. Sağlığı yerindedir çok şükür, çocuk çocuğu da sıraya katmıştır. Emekli ikramiyesi ve binbir meşakkatle satın aldıkları evin borcu da tükenmiştir. Böyle derbeder vaziyette ortalıkta gezinmesi için makul bir sebep yoktur hâlbuki. Gece gündüz kafasında boza pişiren eşine, gerçeği itiraf etmeye gelmez. Ömür sermayesi yavaş yavaş tükenmektedir. Birkaç saf ötede, üzerinde Arapça yazılar olan yeşil bir çuhanın içinde yatmakta olan arkadaşısı, ölü olsa da bunun en canlı örneğidir. Mütedeyyin bir hayat yaşamadığı için, muhterem olduğu su götürmez cemaatin en manidar öalesini o sorar: “Yahu madem öleceğiz, neden yaşıyoruz?”

*“Hem O'dur ki gökleri
ve yeri altı günde yarattı.
Bundan önce ise arşı su üstünde idi. Bu kâinatı yaratması sizden hanginizin daha güzel iş yapacağını ortaya koymak içindir.” (Hüd, 7)*

Cemaatin en arkasında olan biteni anlamaya çalışan küçük Yunus, kalabalığın içindeki en saf yürekti. Körpe zihni, henüz dünya işleriyle tastamam meşgul değildi. Öyle olduğu için imam efendiye pür dikkat dinliyordu. Düşünmesi gereken ne bir işi, ne de bir eşi vardı. ‘Bu veledin burda ne işi var?’ kabilinden kaçamak bakış atarlara, lisan-ı hâl ile, ‘Suçum günahım yok, babam tuttu getirdi kolumdan!’ diyordu.

Haklıydı, yaşı itibarıyla en masum oydu. O kadar ki, bu kalabalığın ne için toplandığını dahi bilmiyordu. En öndeki o kutunun içinde ne vardı acaba? Daha fazla dayanamadı ve babasının sıkıştırmaya başladı. Küçük afacanın sesinden ötürü cemaatin huzursuz olmaya başladığını fark eden babası hafifçe kulağına eğildi ve yaşının küçük olması münasebetiyle şifreli cevap vermeyi tercih etti:

*“Bir gün rublar giderler binip ebed atına,
Madde sefaletinden mânâ saltanatına.”*

(Hz. Mevlânâ)

‘Ah baba ah!’ diye inliyordu köşede birisi. Gözleri ağlamaktan kan çanağına dönmüştü. Belli ki çok seviyordu babasını. Göğsü inip inip kalkıyordu hıçkırıktan. ‘Ah baba ah, bizi kimlere bırakıp gittin!’ diye yakarıyordu. Yanındaki adam başını kendi göğsüne doğru çekip sakinleştirmeye çalışıyordu.

Lakin o davrandıkça daha çok ağlıyordu oğlu. Alnına bir öpücük kondurup daha sıkı bağrına bastı adam. Ciğerden geliyordu sesi. Daha o vakit vuslat çökmüştü omuzlarına. İki büklüm vaziyette, bir eliyle burnunu silmeye çalışırken musallayı kolaçan ediyordu sürekli. Her evlat gibi vaktinde yaşamamıştı bazı şeyleri. Sevgiyi ve hürmeti yarınlara bırakmıştı. Nerden bilebilirdi mukadderatın bu kadar ani tecelli edeceğini? Koca çınar gözlerinin önünde devrilmışti işte. Yıkılmıştı bir kalemde sırtını yasladığı duvar.

*“İşbu mânâ-yı bedihî görünen gün gibidir,
Ömür bin yıl dahi olsa yine bir gün gibidir.” (Arif)*

Vâkıa, kalabalıklar arasında belki de onu en iyi tanıyan kişiydi Hüseyin Amca. Bir lahza olsun ayrılmamışlardı birbirlerinden. Kader ortaklığı etmişlerdi sanki. İlkokul, ortaokul, lise derken askere dahi beraber gitmişlerdi. En iyi dos-

tuymdu, en mahrem sırlarını dahi paylaşırdı kendisiyle. Sefalet zamanlarında sınımsız sarılmışlardı. Beraber açtıkları ticarethanenin iflasından sonra küçük bir kırgınlık yaşamışlardı sadece. Eski dost düşman olmazdı lakin, fazla uzatmadılar. Aynı kadına âşık olmak dışında neredeyse bütün duyguları aynıydı. Konuşmadıkları mesele yok gibiydi. Ölümden bahsetmişler miydi acaba? Hatırlamıyordu. Yalan dünyanın bütün yalanları konuşulmuş, tek gerçeği göz ardı edilmişti demek. Ölümü düşünmemek ölümden kaçmak gibi geldi bir an. Mefhumu muhalifinden bu anlaşılıyordu. Neden sonra aklına, ta ilkokulda kulağına çalınan bir söz geldi: ‘Mevrid-i nassda içtihadâ mesâğ yoktur.’

*“De ki: sizin kendisinden kaçtığınız ölüm,
mubakkak sizi bulacaktır.” (Cuma, 8)*

Cemaat arasında sükûnetini en fazla muhafaza eden kişi imam efendi idi. Hem merhum ile din kardeşliği dışında bir ilişkisi yoktu, hem de buna benzer törenlerde defalarca bulunmuştu. Kendisi için son derece sıradan hale gelmiş olan nutkunu atıyordu: ‘Muhterem cemaat, aranızda yeni katılmış olmama rağmen merhum İsmail Amca ile az da olsa bir hukukumuz olmuştu.’

Meziyet sahibiydi rahmetli, toplumda sevilen ve sayılan bir insandı. Eskilerin deyimiyle cemiyet adamıydı. Terki diyar eylediği dünyayı üzerinden, göçtüğü âlemi sevindirdiğini düşünüyorum. Cenab-ı Hak, berzâh âleminde ve ahiret âleminde yardımcısı olsun, son dönemde çektiği sıkıntıları günahlarına kefaret eylesin. Yapmış olduğu duaları, hayır ve hasenatı izzet-i dergâhında kabul eylesin. Değerli kardeşlerim, bizler, kaza ve kadere iman etmiş müminleriz. Yüce dinimiz, her fırsatta dünya hayatının geçici olduğunu ve ebedi âleme hazırlanmamız gerektiğini vurgulamaktadır. Enbiyâ Suresi otuz beşinci ayette: “Her can ölümü tadacaktır. Biz, sizi sınamak için gâh şerle, gâh hayırla imtihan ederiz. Sonunda bizim huzurumuza getirileceksiniz.” buyurulmaktadır...”

Dünyanın kaidesi böyle; doğar, yaşar ve ölür nev-i beşer. Yaşamak, doğumla ölümün tam ortasında, sınırlarını kudret kaleminin tayin ettiği arafta bir eylem. Külli irade, cüzî iradeyi serbest bırakmış. Arafta ne yazdıysak onlar okunacak yüzümüze. Suya yazı yazmak da elimizde, amel defterine güzel şeyler yazmak da.

Araftaki yazılarımızın hep güzel olması temennisiyle...

Süleymaniye
GAZETESİGÜMÜŞHANE VALİLİĞİ'NİN 2 AYLIK SÜRELİ YAYINIDIR
YIL:1 SAYI:4 TARİH: MART-NİSAN 2016

İMTİYAZ SAHİBİ

Gümüşhane Valiliği Adına
Gümüşhane Valisi Yücel YAVUZ

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Şenol TURAN

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Engin DOĞRU

HABER EDITÖRÜ

Abdullah UZUN

SAYFA EDITÖRÜ

Zeynep AKÇA-Arif DUMAN

FOTOĞRAFLAR

Engin DOĞRU, İsmail GÜRSES

RESİMLER

Güzin ARISOY

İLETİŞİM

Karaer Mah. Hükümet Cad. No:1
E-mail :gsuleymaniye@gmail.com

BASKI

İber Ofset

Gümüşhane değil, darphane!

Engin DOĞRU

XVII. yüzyılda Gümüşhane-Canca; "en mücessem ve muazzam mukataalardan" birisi olarak tanımlanmıştır. Altın, gümüş ve bakır ihtiyacının karşılandığı merkezlerden olan Gümüşhane mukataasının düzenli bir şekilde işlemesine azami ölçüde dikkat edilmiştir.

Gümüşhane'de Basılan Osmanlı Paraları

Kanuni Sultan Süleyman
Sultanı 926 Canca2. Selim - Sultanı 974
Canice2. Selim - Akçe 974
Canice3. Murat - Dirhem
982 Canca3. Murat - Sultanı 982
Canca1. Ahmet - Medini 1012
Canca1. Ahmet - Sultanı 1013
Canca1. Mahmut - 20 para 1143
Gümüşhane1. Mahmut - 40 para 1143
Gümüşhane

Altın, gümüş ve bakır gibi madenlerin çıkarıldığı Gümüşhane, Osmanlıların özen gösterdiği yerlerdendi. Hazinesinin gelir kalemi olarak teşekkül ettirilen Canca maden mukataasının yıllık geliri 1515 ve 1520 yıllarında 20000 akçe iken 1572'de 120000 akçeye ulaşmıştı.

Osmanlı Devleti, XIII. yüzyılın sonlarına doğru, Anadolu Selçuklu Devleti'nin iç ve dış sebepler neticesinde dağılmaya başlamasıyla birlikte, Bizans sınırlarında bir uç beyliği olarak tarih sahnesine çıkmıştır. Kısa bir süre içerisinde, birbirlerinden bağımsız olarak varlıklarını sürdüren Anadolu beyliklerini idaresi altına alan Osmanlı Devleti, aynı zamanda Bizans ve Balkanlar'da giriştikleri fütuh hareketleri ile hakim bir güç konumuna gelmiştir.

Şark-İslâm devlet geleneğinde toplumların devlet yapısına kavuşabilmelerinin ön şartı, "bey" adına hutbe okutmak ve "sikke kesmek" olmuştur. Osmanlı Beyliği, Söğüt'te bir cuma namazında Dursun Fakih'in okutduğu hutbe ile "beylik"ten "devlet" olma sürecine geçişin ilk adımını atmış oldu. Devlet olma yönünde ikinci gerekli şart ise "sikke kesmek"tir. Osmanlılar ve diğer Türkmen beylikleri, İlhanlıların egemenliklerini kabul ettikleri sürece kendi adlarına sikke basmadılar. Bu dönemde beylikler genel olarak, İlhanlı sikkelerini kullanmışlardır.

Osmanlı devlet geleneğinde sikke kesmek ve bunun bir iktisat politikası haline gelmesi ise, Osman Bey'in ölümünden sonra gerçekleşmiştir. Orhan Bey'in kardeşi Alaeddin Bey'in tavsiyeleri ve Osmanlı hukukî muhitinde alınan kararlar doğrultusunda, devletin iktisadi ve ekonomik yapısı ile ilgili politikalar belirlenmiş oldu.

Osmanlı ekonomisinde para kullanımı, zaman ve mekân içinde önemli farklılıklar göstermekle birlikte, sadece kentli nüfusa sınırlı kalmadığı görülmektedir. Özellikle, yükselme devrinde değerli madenlerin çoğalması, kentlerle kırsal kesimlerin iktisadi bağlarının güçlenmesi ile kırsal nüfusun önemli bir bölümü de sikke kullanmaya başlamışlardır. Kasaba ve kentler için de zanaat-kârlar, tüccarlar, köylüler ve geçiciler de para ekonomisinin içine dâhil olmuşlardır. Balkanlar ve Anadolu'da köylülerin ürünlerini getirip kent ve kasaba sakinlerine sattıkları, düzenli olarak kurulan pazarlar ve panayırklar bulunmaktaydı. Bu pazarlar aynı zamanda geçicilerin köylü ve kentli nüfusa bir araya gelmesine imkân sağlamaktaydı. Para kullanımının yaygınlaşmasını mahkeme kayıtlarından, kanunnamelerden ve tahrir defterlerinden ayrıntılı olarak izlemek mümkündür.

Osmanlıların ilk gümüş sikkelerini bastırdıkları 1326 yılından, II. Mehmet'in ilk kez tahta çıktığı 1444 yılına kadar akçenin gümüş içeriği oldukça istikrarlı bir seyir izlemiştir. Devletin tespit ettiği standartlara göre akçeler, temiz ya da halis ayar gümüşten darp ediliyordu. Para biriminin istikrarı, erken dönemde Osmanlı maliyesinin iyi durumda olduğunun bir kanıtıdır. Ancak dönem içinde görülen kıymetli madenlerin azlığı II. Mehmet döneminde düzenli bir taşıyıcı politikasının temelini oluşturmuştur.

Bu bakımdan, 1444-1481 yılları arasında akçenin ağırlığı ve gümüş içeriği tam altı kez düşürülmüştür. Bu işlemleri 'tecdid-i sikke' adı verilmektedir. Taşıyıcılar kısa dönemde, tedavüldeki sikkelerin ve gümüşün itibarı değerini yükselterek, gümüş darlıklarına karşı belirli bir rahatlama ge-

tirmektedir. Ancak er ya da geç fiyatlar artacağı için bu rahatlık uzun sürmeyecektir.

Osmanlı Devleti'nde para darlığı kuşkusuz XV. yüzyılda olduğu gibi XVI. yüzyılda da devam etmiştir. Para darlığının ilk yansıması toprak sistemi ve buna bağlı bulunan ordunun üzerinde görülmüştür.

XVI. yüzyılda Osmanlı para düzenini etkileyen bir diğer gelişme de Amerika'nın keşfinden sonra, çok büyük miktarlarda altın ve özellikle gümüşün Avrupa kıtasına akmaya başlaması olmuştur. Daha önce de belirttiğimiz gibi, Osmanlı Devleti'nin gümüş esasına dayanan para sisteminin zaman zaman tehdit eden bir maden sıkıntısı bulunmaktaydı. Bu güçlüğü yenmek için devlet gümüş madenlerini kontrol etmek, sikke ithalini teşvik etmek, tedavüldeki para hacmini azaltmak veya çoğaltmak gibi sıkça uyguladığı yöntemlere başvuruyordu.

Osmanlı para tarihinde, para sistemleri XVIII. yüzyıla kadar olan zaman zarfında iki devre halinde mütalâa edilmektedir. Bunlardan birincisi gümüşe dayalı tek mikiyaslı devredir. Bu dönem, 1300 yılından 1477'ye kadar akçeler dönemi olarak bilinmektedir.

İkinci devre ise, Osmanlı Devleti'nin mali, iktisadi ve siyasal olarak güçlü olduğu, altın, gümüş ve bakır sikkelerden oluşan üçlü bir para sisteminin geçerli olduğu, altın-gümüş çift mikiyaslı devredir.

XVI. yüzyılın büyük bir bölümünde yaklaşık 0.7 gr ağırlığında kalan gümüş akçe, Osmanlı para düzeninin temel taşı oluşturmuştur. Akçe, yüzyılın son yıllarına kadar tedavül eden ve küçük ücretler, gündelik alışverişler için kullanılan para olmuştur. Akçe (Osmani) aynı zamanda Anadolu ve Balkanlarda en önemli hesap birimi halindedir. Küçük ve orta ölçekli parasal büyüklükler ile daha büyük parasal miktarların önemli bir bölümü akçe ile ifade edilmiştir. XVII. yüzyılın sonunda akçe reel para olarak dolaşımdan kalkmış ve yalnızca maliye servislerinde muhasebe sikkeleri olarak kullanılan bir değer birimi haline gelmiştir. Bu yüzyıl içerisinde akçe, beyaz akçe, çil akçe, sağ akçe gibi adlandırılmaları yanı sıra; düşük ayarlı ve taşıyıcı edilmiş olan, içine bakır karıştırılmış sikkeleri ifade eden; kalb-i zayıf akçe, mağşuş akçe, kızıl-kırpık akçe ve fül-ü alımer gibi tanımlamalarla da ifade edilmiştir.

Büyük gümüş sikkeler (guruş) ilk defa II. Süleyman devrinde bastırılmıştır. Fiilen ilk Osmanlı guruşu 1099/1687-88'de darp edilmiş ve ağırlığı İstanbul vezni ile 6 dirhem (19.24gr), ayarı binde 898 olarak tespit edilmiştir.

XVI. yüzyılda değerli madenlerin bolluğu ile Avrupa'da testoon adı verilen ve ağırlıkları 7 ile 9 gram arasında değişen gümüş sikkeler, daha sonra taler veya crown adı verilen 25-30 gramlık büyük gümüş sikkeler piyasaya sürülmeye başlandı. Özellikle Amerika kıtasının keşfinden sonra Meksika, Peru menşeli Sevilla sikkeleri, Avrupa ülkeleri ve Osmanlı topraklarında yaygınlaşmıştır. Tam veya kâmil unvanı ile anılan, riyali sekizlik İspanyol guruşları, kısa bir sürede halk arasında ve devletin maliye bürolarında büyük

bir itibar kazanarak piyasalara hakim olmuştur. Yine bu dönemde en çok tutulan bir diğer sikke de, Hollanda parası olan ve üzerindeki aslan figüründen dolayı "esedi" ya da "arslanı guruş" adı verilen paralardır. Sağlam, emin ve değerli maden içeriği ile iyi bir ağırlıkta olan bu para, XVI ve XVII. yüzyıllarda yoğun bir biçimde kullanılmıştır. Bir diğer yabancı gümüş para da Polonya sikkeleri olan "zolota" veya "isolette" dir. İlke olarak Polonya sikkeleri olmasına rağmen Venedikliler, İngilizler ve Hollandalılar tarafından taklit edilmiştir. Genellikle İstanbul'da kabul görmüş, pek yaygın olmayan bir para birimidir.

Stratejik merkez olmasının yanı sıra iktisadi açıdan büyük önem taşımasından dolayı tarihi süreç içerisinde pek çok devletin mücadelesine sahne olan Gümüşhane, XV. yüzyılda Osmanlı idaresi altına girmişti. Osmanlı idaresi Gümüşhane üzerinde titizlikle durmuş ve Kanuni Sultan Süleyman zamanında yeniden yapılandırılmıştır.

Nitekim, bu oluşum içerisinde hem bölgenin hem de ülkenin ekonomisine ciddi katkısı olan Gümüşhane, XVII. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin "en mücessem ve muazzam mukata'alarından" birisi olarak tanımlanmıştı. Yetmiş kadar maden ocağının bulunduğu Gümüşhane, Anadolu'daki tek gümüş madeni konumuna sahipti.

Ayrıca ihtiyaç duyulan bakır sikkelerin karşılandığı merkezlerdendi. İktisadi ehemmiyeti yanında özellikle seferler sırasında mevcut ihtiyaçların karşılanması için seferber edilen Gümüşhane mukataasının XVII. yüzyılda madenlerinin nitelikleri, madencilerin statüleri, mukataanın işletilmesi ve devletin sosyal ekonomik politikası, arşiv kayıtları esas alınarak ortaya konulmuştur.

Altın, gümüş ve bakır gibi madenlerin çıkarıldığı Gümüşhane, Osmanlıların özen gösterdiği yerlerdendi. Hazinesinin gelir kalemi olarak teşekkül ettirilen Canca maden mukataasının yıllık geliri 1515 ve 1520 yıllarında 20.000 akçe iken 1572'de 120.000 akçeye ulaşmıştı. Osmanlılar için cazip bir gelir kaynağı teşkil eden Canca mukataası kimi zaman emanet (ber vech-i emânet) kimi zaman da iltizam (ber vech-i iltizâm) olarak işletilmiştir.

XVII. yüzyılda değişen koşullar çerçevesinde, timar sisteminden iltizam sistemine geçiş ile Canca maden mukataası genelde iltizam olarak tahsis edilmiştir.

1615-1616 yıllarına ait muhasebe kayıtlarında; Torul, Kovanis ve Yağmur Deresi kazalarına ait cizye vergileri ile toplam 2.500.000 akçe geliri olan maden mukataası, emanet olarak Eyyüb Ali Bey adında bir emin tarafından idare edilmekteydi. 1617'de oldukça ilginç bir manzara ile karşılaşılmaktadır. Mukataa, bu tarihte hem emanet olarak hem de iltizam olarak tasarruf edilmişti. 19 Nisan'da iltizam olarak tasarruf edilen mukataa için hazineye 300.000 akçe verilmişti. Yaklaşık elli gün sonra emanet olarak İbrahim Bey'e verilen mukataanın 8 Haziran ile 19 Haziran arasında 101.031 akçe gelirin olduğu kaydedilmiştir.

Osmanlı Devleti, fetihlerle kendisine dahil edilen eyaletlerdeki mahallî paraların da kullanılmasına müsaade etmiştir.

Bunlar "karaca akça", "şahruhi", "tenge", "tengce", "hasanbegi" adıyla anılan sikkeler olup, bir müddet sonra tasfiye edilmişlerdir.

Ayrıca, Bağdat ve Basra darphanelerinde "lari" ve "Muham-medi" denilen gümüş sikkeler darp edildiği gibi, Trablusgarp, Cezayir ve Yemen'de mahallî gümüş paralar tedavül edilirken, Budin'de "penz" geçerli olmuştur. Bunların haricinde Mısır'da kullanılan "müeyyidi" veya "medin" (nifs-ı fidda), "pare" adı verilen gümüş sikkeler de kullanılmıştır. Bu para daha sonraları Diyarbekir ve Canca (Gümüşhane) darphanelerinde de bastırılmıştır. Bilhassa pare, Osmanlı para sisteminde çok önem kazanarak, XVII. yüzyılın sonlarına doğru akçenin yerini almıştır.

Osmanlı Devleti'nin resmî para birimi akçe, ilk dönemlerden itibaren maden ocaklarının yakınlarında tesis edilen darphanelerde basılmıştır.

Ulaşım imkânlarının güçlüğünden altın haricindeki gümüş ve bakır para imali için taşradaki darphaneler, piyasanın ihtiyacını karşılamaya çalışmışlardır. Anadolu'nun ihtiyacı olan paralar, gümüş madenlerine yakın tek darphane konumundaki Canca'dan temin edilmişti. Canca'daki darphanede Osmanlılardan önce de para basımı gerçekleştirilmişti. Osmanlı hâkimiyeti altında da işlevini sürdüren Canca darphanesi, bilhassa doğu bölgelerindeki piyasanın para ihtiyacını karşılayan önemli bir müesseseydi. XVI. yüzyılda para basımının gerçekleştiği darphane, XVII. yüzyılın başlarında fonksiyonunu devam ettirmişti.

Osmanlı idaresi, madenlerdeki üretimin azalmaması için elinden gelen bütün gayreti ortaya koymuştur.

Bu bağlamda madenlerin yakınlarından kervan ve yolcu kafilelerinin geçmesine müsaade edilmiş ve eşkiya yaklaştırılmamıştır. Özellikle şark seferlerine çıkan serdarlara, Gümüşhane'ye uğramaları emredilmişti. Ne kadar dikkat edilse de madenci taifesi birtakım sorunlar yaşamıştır.

Başta emirler ve mültetimler olmak üzere zaman zaman resmî görevlilerle de ciddi problemler meydana gelmiştir. 1616 yılında şark seferlerinden kaynaklanan otorite boşluğundan istifade eden beylerbeyi subaşı ve voyvodaları, Canca madeninde hizmet edenlerden gayr-i meşru birtakım vergi tahsilinde bulunmuşlarsa da hükümet hemen olaya müdahale etmişti.

XVII. yüzyılda Gümüşhane-Canca; "en mücessem ve muazzam mukataalardan" birisi olarak tanımlanmıştır.

Altın, gümüş ve bakır ihtiyacının karşılandığı merkezlerden olan Gümüşhane mukataasının düzenli bir şekilde işlemesine azami ölçüde dikkat edilmiştir. Özellikle devrin arşiv kayıtlarından hükümetin taındığı hassas tavrı açıkça görülmektedir.

Öncelikle madenle ilgili işlere vakıf olmaları yanında güven telkin etmesine özen gösterilmiştir. Mukataanın dinamikleri olan madenciler, hizmetleri karşılığında en önemli imtiyazlardan vergi muafiyetine sahip olmuşlardır. Madencilerin mağdur edilmemesine dikkat edildiği gibi onlardan ötürü de madenin zarar görmemesine gayret edilmiştir.

Tanzimat'tan sonra taşra idaresinde birçok yenilik yapılmıştır. Yenileşme yolunda asıl hayati düzenlemeler ise 1860'lardan sonra gerçekleştirilmiştir. 1864 ve 1871 senelerinde vilayet nizamnamelerinin yayınlanması kaza teşkilatını yeniden yapılandırırken nahiyeye adı verilen yeni bir birimi ortaya çıkarmıştır. Ancak nahiyeler ulaşım imkanları, coğrafi konumları ve nüfus yoğunlukları daha müsait olan sahil bölgelerinde gelişmiştir. Gümüşhane gibi iç bölgelerde ise nahiyeler gelişmemiştir. Örneğin 1900 senesinde Trabzon sancağının 13, Lazistan sancağının 6 nahiyesi bulunmaktayken Gümüşhane sancağının nahiyesi sayısı sadece 3'tür.

Gümüşhane sancağı; Gümüşhane kazası, Torul kazası, Kelkit kazası ve Şiran kazası olmak üzere dört kazadan oluşmaktadır.

Gümüşhane kazasının tarihini ilk çağlarından itibaren bir maden şehri olarak kurulmuştur. Kaza, Trabzon-Tebriz yolunun en önemli geçiş noktalarından birinde olması nedeniyle de kısa sürede gelişme imkânına sahip olmuştur. XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar bazı defterlerde Kaza-i Nefs-i Gümüşhane, nâm-ı diğer Torul adıyla ifade edilen kaza, daha sonra Gümüşhane ve Torul olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

Gümüşhane kazasının merkezi Gümüşhane kasabasıydı. Gümüşhane Kasabası (Süleymaniye), kasaba merkezi ve Bahçeler mevki olmak üzere iki kısımdan oluşmaktaydı. Kasaba merkezi, dik dağların yamacında uçurum ve kayaların arasında kurulmuş, köşeli ve büküm bir amfi tiyatro şeklinde inşa edilmiş küçük, şirin bir kasabaydı. Şehir, basamaklar halinde ve adeta merdiveni andırmakta olup, genel görünüşü de eski bir kaleyi andırmaktaydı. Denizden yüksekliği 1.300 metre olan şehrin hemen ardında kocaman bir kayalık yükselmekteydi. Buradaki kayaların şiddetli rüzgarların da etkisiyle kasabaya yuvarlanıp hasara sebep olmalarını önleyebilmek için etraflarına sağlam olmayan kuru duvarlardan oluşan setler yapılmıştı.

Evler dik tepelerin yamaçlarında inşa edilmiş, bu halleriyle yer altındaymış gibi görünüyordular. Çok alçak olan bu evlerin üzerlerinde yürüyüş yapılabilirdi. Birbiri üzerine oluşan yumrular gibi görünüyordu. Her evin damının üzerinde silindirik şekilde taşlar bulunmaktaydı. Sokakların çok dar olduğu kasabada, eskiden kalma bir çarşı ile mesire yeri olan ve Muslu tabir olunan düz bir mahal vardı.

Kasabada, 300'ü Ortodoks Rum, 150'si Ermeni ve geri kalanı Müslümanlara ait olmak üzere 863 hane bulunmaktaydı. XX. yüzyılın başlarında Türk ve Ermeni evleri arasında dev gibi görünen bir de Ermeni kilisesi inşa edilmişti. Ayrıca tüm Türk şehirlerinde bulunan ve Türk kültürünün ayrılmaz bir parçası olan üç tane hamamın da yer aldığı kasabanın merkezinde on bir, Bahçeler mevkiinde de beş mahallesi bulunmaktaydı.

Merkezde bulunan mahallelerin biri Ermeni mahallesi, beşi Rum mahallesi, diğer beşi de Müslüman mahallesi idi. Kasaba merkezinde yer alan mahalleler, Cami-i Kebir, Cami-i Sagir, Cami-i Cedid, Cami-i Çarşı, Cami-i Rüstem, Hızırilyas, Ayatodor, Meryem Ana, Ayana, İstavroz ve Ermeni Mahalleleri adlarıyla anılmaktaydı.

Kasabanın Bahçeler bölümü ise XVIII. yüzyılın başlarından itibaren kurulup gelişmeye başlamış ve daha sonra şehir merkezine dahil olmuştu. Bahçeler mevki, Harşit Irmağı kenarında kurulmuş olup zengin meyve bahçelerine sahipti. Hacı Emin mevkiinden başlayarak Bağlarbaşı'na kadar olan Bahçeler mevkiinin tamamında Müslümanlar yaşıyordu. Bu bölüm Hacı Emin Hanları denilen mevkiiden başlayıp Harşit Nehri'nin bazen sağ, bazen sol kıyısından Sorda'ya kadar uzanmakta ve toplam beş mahallesi bu-

Bir göç hikâyesi

Kemal SAYLAN

1906 senesinde Bahçelilerin Trabzon Valiliği nezdindeki hükümet konağının Bahçeler mevkiine taşınması için girişimde bulunmaları Bahçeliler ve Kasabalılar arasındaki sürtüşmelerin had safhaya ulaşmasına neden oldu. Bunun üzerine Avukat Sokrat, Alemdarzâde Nuri, Çubukçuoğlu Rifat, Yazıcızâde Lütfi önderliğinde kasabalılar bir araya gelerek Bâb-ı Ali'ye bir kez daha dilekçe yazdılar ve bu durumun önüne geçilmesini istediler.

lunmaktaydı. Daltaban, Saadettin, Emirler, Sorda ve Burhaneddin isimleriyle anılan beş mahalle bu mevkiye yer almaktaydı.

Trabzon-Erzurum yolunun Daltaban Mahallesi'nden geçirilmesi, zamanla Bahçeler mevkiindeki yerleşimlerin gelişerek büyümesini beraberinde getirmiş, Bahçeler mevkiinin gelişmeye başlaması üzerine kasaba merkezi zamanla bu bölgeye kaymaya başlamıştır.

Kasaba merkezinin zamanla Bahçeler mevkiine kaymaya başlaması halk arasında kasabalı-bahçeli çekişmesini beraberinde getirmiştir. Hükümet binası ve mekteplerin kasaba merkezinde bulunması Bahçelilerin resmi işlemlerini yapmak için kasaba merkezine gitmelerini zorunlu kılmaktaydı. Çocuklarını kasaba merkezindeki mekteplere göndermek zorunda kalmaları da Bahçelilerin zor durumda kalmalarına neden oluyordu. Bu nedenle Hükümet binasının Bahçeler mevkiine taşınması ve buraya da mektepler açılmasını istiyorlardı. Bu sebeple Daltaban Mahallesi'nde

mektepler açılması için çok sayıda dilekçe sundular. Diğer taraftan kasabalılar ise Erzurum-Trabzon yolunun Bahçeler mevkiinden geçirilmesini kasaba merkezinin gelişmesinde önemli bir engel olarak görmekteydiler. Bu durumun önüne geçilebilmek için İsmail Hakkı Efendi önderliğinde Dâhiliye ve Nâfia Nezareti'ne dilekçe verdiler. Verdikleri dilekçede Trabzon-Erzurum yolunun kasaba merkezine yarım saat uzaklıkta bulunan Bahçeler mevkiinden geçirilmesinin kendileri için çok zararlı olacağını söylüyorlardı. Ancak Dâhiliye ve Nâfia Nezareti bu talebe, yolun şehir merkezinden geçirilmesi durumunda yol mesafesinin artacağı ve maliyetinin fazla olacağı gerekçesiyle olumsuz cevap verdi.

1906 senesinde ise Bahçelilerin Trabzon Valiliği nezdindeki Hükümet Konağı'nın Bahçeler mevkiine taşınması için girişimde bulunmaları bahçeliler ve kasabalılar arasındaki sürtüşmelerin had safhaya ulaşmasına neden oldu. Bunun üzerine Avukat Sokrat, Alemdarzâde Nuri,

Çubukçuoğlu Rifat, Yazıcızâde Lütfi önderliğinde kasabalılar bir araya gelerek Bâb-ı Ali'ye bir kez daha dilekçe yazdılar ve bu durumun önüne geçilmesini istediler. Dilekçelerinde hükümet binasının Daltaban Mahallesi'ne taşınmasının kasaba merkezine gelişmesini engelleyeceğini ve halk arasında kötü durumlara neden olacağını ileri sürerek, bu durumun önüne geçilmesini istiyorlardı. Bunun üzerine de Bâb-ı Ali durumu Trabzon Valiliği'ne bildirerek gereğinin yapılmasını istedi. Bâb-ı Ali'nin bu isteği üzerine Valilik, Hükümet Binası'nın Bahçeler mevkiine taşınmasını bir süre erteledi. İki taraf arasındaki sürtüşmeleri bir nebze olsun azaltmak ve orta yolu

bulmak için, yanan rüştiye mektebinin bugünkü Süleymaniye Mahallesi ile Daltaban Mahallesi arasındaki tepeye yaptırılmasına izin verdi.

Buna rağmen taraflar arasında çekişme son bulmadı. Ancak daha sonra Hükümet Binası'nın Bahçeler mevkiine taşınması ve Erzurum-Trabzon yolunun buradan geçmesi, Bahçeler mevkiinin hızla gelişmesini beraberinde getirdi. Bahçeler mevki gelişirken eski kasaba merkezi önemini kaybetmeye başladı.

Böylece zamanla kasaba merkezi Bahçeler mevkiine taşındı. Kasaba merkezinin Bahçeler mevkiine taşınması üzerine Kasabalı-Bahçeli çekişmesi de son buldu.

Mutfakta Gümüşhaneli mi var?

İsmail ÇALIK

Gümüşhane'de diğer ritüellerde olduğu gibi yiyecek-içecek kültüründe de (kullanılan malzeme-hazırlama ve sunuş) Doğu Anadolu, Karadeniz ve hatta İç Anadolu Bölgesi'nin etkisine rastlanır. Kelkit-Şiran-Köse ve Gümüşhane merkezde (Yukarı Dere) Doğu Anadolu mutfak kültürünün etkisi söz konusu iken, Torul-Kürtün ve Gümüşhane merkezde (Aşağı Dere) Karadeniz mutfak kültürünün etkisine rastlanır.

Kültürel miras, gözle görülebilir objeler ve eserlerden çok daha fazlasını ifade etmektedir. Genel anlamda insanlığa ait kültürel miras, dünyanın dört bir yanındaki sayısız topluluğa ve gruba ait olan, nesilden nesile aktarılan yaşayan hafızayı ve geleneklerin tümünü kapsamaktadır. Dolayısıyla kültürel miras, somut kültürel miras unsurlarıyla birlikte somut olmayan unsurları da kapsamına almalıdır (UNESCO, 2007). UNESCO (2015) somut olmayan kültürel miras unsurlarını genel olarak; ağızdan ağıza yayılmış olan gelenek ve adetler, çeşitli sanat etkinlikleri, sosyal uygulamalar ve etkinlikler, festivaller, evren ve doğa hakkındaki bilgi birikimi ve uygulamalar veya geleneksel sanata ait bilgi birikimi ve uygulamalar şeklinde tarif etmektedir.

Somut olmayan kültürel miras; topluluklara, gruplara ve bireylere bir kültürün devamı ve bir kültüre ait olma hissini vermekte ve onların dünyayı anlamalarını sağlayarak dünyaya ve yaşamlarına bir anlam yüklemelerine yardımcı olmaktadır. Ayrıca mevcut somut olmayan kültürel miras, dünyadaki kültürel çeşitliliğe ışık tutmakta ve insanlığın günümüze kadarki yaratıcı potansiyelini ortaya koymaktadır. UNESCO, mevcut kültürel miras unsurlarının yaşatılması ve nesilden nesile aktarılması anlamında dünya çapındaki tanıtımlarını sürdürmekte ve bu anlamda farklı ülkelerle uluslararası işbirliğine yönelmektedir (UNESCO, 2007).

Sürdürülebilir turizm ise "mevcut turistlerin ve ev sahibi toplumların istek ve beklentilerini karşılayan, ekonomik, sosyal, estetik talepleri öngören, kültürel bütünlüğün, zorunlu ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşam destek sistemlerinin devamlılığının sağlandığı bir planlama süreci" olarak tanımlanmıştır (UNEP, 2003, s. 7). Somut olmayan kültürel miras unsurları, bir bölgeyi diğer bölgelerden ayıran önemli göstergelerden birisidir. Farklı kültürleri tanımak ve keşfetmek isteyen ziyaretçiler açısından somut olmayan kültürel miras, bu yönüyle önemli çekicilik unsurları arasında yer almaktadır. Sürdürülebilir turizm, bu anlamda hem söz konusu bölgeye ait somut olmayan kültürel mirasın korunmasını ve gelecek nesillere aktarılmasını hem de yöreye ait somut olmayan kültür unsurlarının turizm yoluyla farklı kültürleri tanıma ve keşfetme isteğindeki ziyaretçilerle paylaşılmasını sağlayan önemli kavram ve yaklaşımlardandır. Somut olmayan kültürel miras unsurlarının unutulmaması ve gelecek nesillere ulaştırılması açısından sürdürülebilir turizmin rolünden bahsetmiştik. Bu kapsamda Gümüşhane'ye ait yiyecek-içecek kültüründe unutulmaya yüz tutmuş unsurlar bu yazının temelini oluşturmaktadır.

Gümüşhane'de diğer ritüellerde olduğu gibi yiyecek-içecek kültüründe de (kullanılan malzeme-hazırlama ve sunuş) Doğu Anadolu, Karadeniz ve hatta İç Anadolu Bölgesi'nin etkisine rastlanır. Kelkit-Şiran-Köse ve Gümüşhane merkezde (Yukarı Dere) Doğu Anadolu mutfak kültürünün etkisi söz konusu iken, Torul-Kürtün ve Gümüşhane merkezde (Aşağı Dere) Karadeniz mutfak kültürünün etkisine rastlanır. Diğer taraftan, Şiran ilçesinin bazı köylerinde çerkez mutfak kültürü de hakimdir.

Geçmişten günümüze ilin mutfak kültüründe kaybolan ve unutulmuş bir çok unsur mevcuttur. Sofra adabı, kiler ve mutfakta kullanılan silkoş, kulaklı, merger vb. yiyecek-içecek ve araç-gereçlerin muhafaza edildiği ambarlar günümüzde artık çok fazla kullanılmamaktadır. Ayrıca, eskiden terek adı verilen raflarda yer alan bakır malzemeler ile kilerde yemekler pişirilirdi. Günümüzde, bazı köylerde bu araç ve gereçlerin kullanımı çok az da olsa devam etmektedir.

Torul ilçesinde siron, herle, kuymak, ısırgan otu çorbası, borani, kesme çorbası gibi yiyecek türlerinin yapımının günümüzde oldukça azaldığı söylenebilir. Kelkit yöresine ait yemekler et ağırlıklıdır. Soğan dolması, bocu dolması gibi dolma çeşitleri genellikle düğünlerde pişirilirken; kavurma, haşıl, borani, su böreği, "ziron" gibi yemekler günlük olarak pişiriliyordu. Gümüşhane'nin Yukarı Dere denilen merkez köylerinde ve Kelkit-Köse ve Şiran ilçelerinde "haşıl" adı verilen keşkeğe benzer bir yemek yapılırdı. Haşıl yemeği yapımında ilk olarak kızıl buğday, dibekle ıslatılarak haşlanırdı, tatlantırılması için ortasına kızdırılmış tereyağı dökülerek kesilirdi. Ayrıca pazı, kıyma veya ıspanak kullanılarak, soğanlı ve üzerine yumurta kırılarak yapılan "mihla" adı verilen yemek türü bulunmaktadır. Bu yemek, özellikle Ramazan sofralarında, az malzemeyle yapılan pratik bir yemek türüdür. Geleneksel olarak tüketilen bir diğer tatlı türü de "zerdali ve kayısı tatlısı"dır. Bu tatlı geleneksel olarak kızartılıp şerbetlenerek tüketilirdi.

Kürtün ilçesinde; lahana çorbası, ısırgan, mihlama (yağlaç) gibi geleneksel yiyeceklerin yapımı günümüzde de sürmektedir. Kaldırek, kiraz ve kabalak turşusu, kuşburnu ve kurufasulye gibi bitkiler ilçenin gastronomi kültüründe yer alan yiyecekler arasındadır. Kürtün ilçesinde üretilen şeker fasulyesi güneşin bakı etkisi nedeniyle farklı bir lezzete sahiptir. Ayrıca ilçedeki yaylalarda keçi sütü de üretilmektedir.

Gümüşhane'ye ait yiyecek-içeceklerin ulusal Türk mutfakındaki bilinirliği ne yazık ki arzu edilen düzeyde değildir. Bu bağlamda, geleneksel olarak pişirilen ve ön plana çıkan yemek türleri, malzeme bakımından çeşitlendirilmeli ve günümüz sunum teknikleriyle zenginleştirilerek misafirlere sunulmalıdır. Bu yemeklerden bazıları haşıl, bulgurlu pağla, gendime çorbası, karın kaymağı, ağuz, mihla, lemis ve Kelkit kuru fasulyesidir. Gümüşhane'de turistler için çekicilik unsuru oluşturabilecek yöresel yiyecek ve içeceklerin, otantik bir ortamda misafirlere sunulabileceği restoran sayısının artırılmasında fayda vardır. Ayrıca, yöresel yemeklerin bazılarının il genelindeki tüm yiyecek-içecek tesisleri menülerinde yer alması, ilin gastronomi (yiyecek-içecek) kültürünün bilinirliğine katkı sağlayacaktır.

Gümüşhane Torul ilçesinde siron, herle, kuymak, ısırgan otu çorbası, borani, kesme çorbası gibi yiyecek türlerinin yapımı günümüzde oldukça azaldığı söylenebilir. Kelkit yöresine ait yemekler et ağırlıklıdır. Soğan dolması, bocu dolması gibi dolma çeşitleri genellikle düğünlerde pişirilirken; kavurma, haşıl, borani, su böreği, "ziron" gibi yemekler günlük olarak pişiriliyordu. Yukarı Dere denilen merkez köylerinde ve Kelkit-Köse ve Şiran ilçelerinde "haşıl" adı verilen keşkeğe benzer bir yemek yapılırdı.

katkı sağlayacaktır.

Diğer taraftan, zengin bir kültürel mirasa sahip olan Gümüşhane'de, bu mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması noktasında tüm paydaşlara önemli sorumluluklar düşmektedir. Şüphesiz ki, kentleşme, teknolojik gelişmeler, göç ve kültürel birikimin aktarılmasında yaşanan iletişim problemleri gibi temel sorun alanlarından bahsedilebilir. Bu sorunların çözümünde naçizane bazı öneriler geliştirmek mümkündür. Örneğin yöreye özgü el sanatı, yiyecek-içecek, yöresel mimari ve halk kültürü etkinliği unsurlarının ulusal ve uluslararası anlamda korunmasına katkı sağlayacak, coğrafi işaretleme ve yiyecek-içecek tescil işlemleri ile ilgili başvuru işlemlerinin sonuçlandırılması en elzem konular arasındadır. Geleneksel olarak tüketilen ziron (siron), haşıl, gendime çorbası, kelkit kuru fasulyesi, mihla, kesme çorbası gibi yiyeceklerin Gümüşhane adına tescillenmesi için ilgili kuruluşların

gerekli başvuru çalışmalarını ivedilikle gerçekleştirmeleri önerilebilir. Ayrıca, yöreye özgü geleneksel ürünlerin misafirlere sunulduğu özgün tesislerin kurulması noktasında ildeki yatırımcıların inisiyatif alması gerekmektedir. Bu noktada, işletmecilerin başlangıçta yöresel ürünler temin etme, nitelikli iş görenleri bulma ve misafir memnuniyeti sağlama gibi hususlarda zorlanacağı düşünülse de orta ve uzun vadede bu durumun giderileceği söylenebilir.

Son olarak, ilin geleneksel yiyecek-içecek kültürünün korunması, ulusal ve uluslararası alanda bilinirliğinin sağlanması amacıyla farklı disiplinlerden uzmanların bir araya gelerek, saha incelemesine yönelik çalışmalar gerçekleştirmeleri önerilebilir.

Bu sayede, hem ilin geleneksel yiyecek-içecek kültürü unsurları kayıt altına alınacak hemde bu unsurları korumaya yönelik etkinliklerin sürdürülebilirlik kapsamında planlanması sağlanacaktır.

“Hadi bakalım bir resim yap”

Öncelikle röportaj isteğimizi kabul ettiğiniz için çok teşekkür ediyoruz. Bize kendinizden kısaca bahsedebilir misiniz?

Bana gösterdiğiniz ilgiye ben de teşekkür ederim. Sanatçıların ayrıntılı hayat hikayelerinin kimsenin ilgisinde olduğunu düşünmediğimi şimdiye kadar yaptığım söyleşilerin çoğunda dile getirdim. Sanatçılar, sevenlerinin hafızasında eserleriyle var olmalıdır diye düşünürüm. Sanatçı ünvanını taşıyan biri iseniz, o zaman sizi tanımak isteyenler sizin yaptıklarınızla ilgilendirir. İç dünyanızda yaşadıklarınızı sanatın büyüyle anlatırsınız. Ben de kendimi yaptığım resimlerle anlatıyorum, tanıtmaya çalışıyorum. Ancak Gümüşhaneli olmamın nezdinizde ayrıcalığı olduğunu düşünüyorum. Çocukluğum ve gençliğim Gümüşhane’de geçti. İlk ve orta öğrenimimi Gümüşhane’de tamamladım. Ankara Gazi Üniversitesi Resim Bölümü eğitiminden sonra, resim öğretmeni olarak başladığım kamu hizmetini yirmi beş yıl sonra noktadım. Kendime bir resim atolyesi açtım. Çalışmalarına orada devam ediyorum. Bu çalışmalarımın yanında Ankara’da bulunan Birleşmiş Ressamlar ve Heykeltıraşlar Derneği Yönetim Kurulu Genel Sekreterliği görevini sürdürmekteyim.

yardımlarda bulunuyoruz. Bu ekibin içinde bulunmak beni ayrıca gururlandırıyor.

Sizi resme yönlendiren şey ne oldu, nasıl başladınız? Sizi resim yapmaya yönlendiren bir kişi ya da ressam oldu mu ailenizde?

Çocukluğum verdiği saflıkla, evimizin duvarlarını süsleyen objelerin daha değerleri olduğuna inanmıştım. Bizim evin duvarlarında “Nedim” imzalı duralit üzerine çalılışmış yağlı boya tablolar vardı. Ben onlara her zaman hayranlıkla bakardım. Bu tabloları bugün resim koleksiyonumun en değerli parçaları arasında muhafaza ediyorum. Rahmetle ve minnetle andığım babam, benim bu resimlere ilgimi farketmiş olacak ki; bana renkli boya kalemleri, suluboya takımı ve resim defteri alıp, “Hadi bakalım bir resim yap.” dedikten sonra ben resim yapmaya başladım. Böylece kalem tutmadan fırça tutmuş oldum.

Sizi diğer sanatçılardan farklı kılan, “başarımın nedeni budur” dediğiniz şey nedir?

Bazı sanatçılarda, onları diğerlerinden ayıran kendilerine özgü teknikleri, renk ve kompozisyon seçimi gibi değişik özellikler vardır. Bu sanatçıların dünyaca kabul edilen başarılarının altında bu özellikleri önemli bir nedendir. Sanatçıları etkileyen şeyler onların duygusalılığı ile doğru orantılıdır. Bazıları hayatın içinden, bazıları değişik objelerden, bazıları tabiatın etkilenir. Ressamlar tuvallerine duygusal kimliklerini yansıtırlar. Ben resim çalışırken en çok doğanın bana verdiği huzurdan etkilendiğimi düşünürüm. Sanatçı topluma vermek istediği mesajları sosyal yaşamdaki gerçeklerle değil; gerçekte olması gerektiği gibi dile getirir.

Sanatçılar birilerinden etkilenebilir, kendi özelliklerini başkalarının özellikleri ile karşılaştırırlar. Benim de, sanatından etkilendiğim, takdir ettiğim sanatçılar tabii ki vardır. Ancak hiç bir sanatçı taklit edilmemelidir. Hangi konuda olursa olsun başkalarını taklit edenlerin başarılı olamadıklarını görürsünüz. Sizi farklı kılan eksik olan güzellikleri yakalayabilmektir. Topluma vermek istediğiniz mesajlarda sosyal yaşamda var olan gerçekleri değil, olması gereken insani değerleri dile getirebilmek önemlidir. O zaman farkındalığımız ortaya çıkar.

Her sanatçının farklı dönemleri olduğu gibi; benim resimlerimde de farklı dönemler olmuştur. Önceleri yaptığım eserlerde ağırlıklı renk beyazdı. Daha sonraki dönemlerde resimlerime mavi rengin hakim olduğu görülür. Eserlerime aldığım beğenilerin başında tek rengin değişik tonlarını kullanarak yaptığım resimler gelir.

Şimdiye değin hangi konulara yoğunlaştınız?

Yoğunluğumun odağında öğrencilerimle olan mesaj var. Öğretmenlik yaptığım yıllar hayatımın en güzel anıları ile taçlanmıştır. Yirmi beş yıl öğrencilerimle bu heyecanı yaşadım. Şimdi zamanımın çoğu resim yapmakla geçiyor. Bazı günler sabahlara kadar çalıştığım olmuştur. Ben boş durmayı, boş oturmayı sevmeyen bir kişiliğe sahibim. Birleşmiş Ressamlar ve Heykeltıraşlar Derneği Yönetim Kurulu’ndaki görevim de önemli bir zamanımı alıyor. Türkiye’nin her yerinde sanatın gelişmesiyle ilgili projeleri destekliyor, her türlü proje çalışmalarına yönlendirici

Siz tarzınızı nasıl tanımlıyorsunuz ve çalışmalarınızla vermek istediğiniz bir mesaj var mı?

Tekrar gibi olacak ama bana doğa ressamı diyebilirsiniz. Bu sanat akımına litaratürde “Empresyonizm” yani “İzlenimcilik” deniliyor. Doğada gördüklerimi iç dünyamda şekillendirip, resim sanatının keskin kurallarına bağlı olmaksızın, duygularımın beni etkilediği ölçüde boyalarımı renklerin özgürlüğü ile birleştirip, coşku yaratmaya çalışarak tualimle buluşturabiliyorum. Resimlerimde doğanın yok oluşuna, yozlaşmasına karşı başkaldırımın izini görebilirsiniz. Ortaya çıkan eser benim duygularımın özetidir.

Daha önceki sergileriniz hakkında bilgi verebilir misiniz?

Yeni resim çalışmalarımın söz etmemi istiyorsunuz. Her bir eser üretimi bende farklı bir heyecan yaşatır. Bir serginin hazırlığı ve programı belirlendiği zaman heyecanım daha da artar. Yaptıklarınızı izleyicilerinizle paylaşacaksınız. Beni en çok heyecanlandıran sergim, Gümüşhane’de açtığım; Gümüşhane temalı sergim olmuştur. Çocukluğumun, gençliğimin geçtiği yerleri tualime aktarmak benim için çok büyük heyecandı. Bu sergide çocukluk ve gençlik anılarım canlandı. Resimlerimin sergilendiği günlerde bir çok izleyicinin benimle aynı heyecanı paylaştığını hissettim. Bu mutluluğu her türlü takdirin ötesinde görüyorum.

Bizlerle deneyimlerinizi paylaşır mısınız?

Geride bıraktığımız yıllar mücadele ile geçmişse; siz çok büyük deneyimler biriktirmiş olursunuz. En büyük ve en önemli deneyimim yirmi beş yıl kendimi adadığım öğretmenlik mesleğimdir. Öğrencilerimin yaptıklarını takdir ettiğimde, resimlerini okul panosunda sergilediğimde, onların kendilerine duydukları güvenin daha da arttığını gördüm. Bu, öğrencilerimin diğer derslerinde de daha başarılı olduklarını görmem, gözlemlediğim uzun süreli izlenimlerimin arasındadır. Öğrencileri motive etmek gerektiğinin önemini yaşayarak deneyimledim.

Etkilendiğiniz veya örnek aldığınız sanatçılar var mı? En çok beğendiğiniz Türk sanatçıları kimler ve neden?

Sanatçıların birbirlerinden etkilenmesi doğaldır. Bu nedenledir ki tarihte çeşitli sanat akımları olagelmıştır ve bundan sonra da yeni sanat akımları gelişecektir. Ben kendimi empresyonist akımın temsilcisi olarak görüyorum. Demek ki bu resim akımından etkilendiğim. Eksikliğini gördüğüm bazı detay çalışmalarımı başkaları nasıl çözüyor diye onların çalışmalarını dikkatle incelerim. Benim de, sanatından etkilendiğim, takdir ettiğim sanatçılar

Hayatın kulağımıza o sibirli cümleyi ne zaman fısıldayacağını bekleye dururken, bir anda çat kapı gelen “işte meydan senin göster kendini” telkini bazen çok mu erken bulur bizi? Acaba doğru zaman mı? Sanki çok mu erken diye dururken, Güzin Arısoy gibi çocuk yaşta çıka gelir ilham perisi ve kulağa sessizce fısıldar “hadi bakalım bir resim yap”. İşte her şey o zaman başlar kayıtlara geçmeye. Hayat su gibi akıp giderken içindeki sanatçıyı büyütür ve belki de nice sanatçının ilhamına vesile kılar. Hayatının önemli bir kısmını Gümüşhane’de geçirmiş Gümüşhaneli ressam Güzin Arısoy, bu kültür vadisinin havasından, suyunda o kadar etkilenmiş olacak ki nadide eserlerinde Gümüşhane’nin izlerini ve hislerini görmek mümkün. Bu sayımızda değerli sanatçımız Güzin Arısoy’u konuk edip duygu ve düşüncelerini sizlerle paylaşmak istedik.

tabii ki var. Beğenilen sanatçılar örnek alınmalı, ancak asla taklit edilmemelidir. Hangi konuda olursa olsun başkalarını taklit edenlerin asla başarılı olamadıklarını örnekleriyle görebiliyoruz.

Resim sanatının dünyaca kabul edilen duayenlerini ben de ilgiyle takip ediyorum. Yine tekrar edeyim; benim de beğendiğim, örnek aldığım yerli ve yabancı sanatçılar var. İsim vererek ayırım yapmak istemiyorum. Herkesin kendine özgü bir tarzı var. Beğendiğim veya bazı yönleri ile eleştirdiğim bazı sanatçılarımızla ilgili düşüncelerimi o sanatçının gündemde olduğu günlerde konu ne ise, o konu ile ilgili düşüncelerimi söylemlerimle ve yazılanlarla kamuoyunun bilgisine arz ediyorum.

Resimlerinizde Gümüşhane’yi işlediğinizi görüyoruz. Gümüşhane’nin sanatçıya özellikle de sizin resminize kattığı şeyler var mı?

Gümüşhane’yi konu alan resim çalışmalarım oldu. Çok önemsideğim bu resimlerin bir kısmı ile

Gümüşhane’de kişisel bir sergi açtığımı biliyorsunuz. Kendimi doğa ressamı olarak tanıtmamın temelinde Gümüşhane’nin doğa yapısının doyumsuzluğu yatar. O nedenle ben kendimi “empresyonist” yani “izlenimci” özetle “doğa sevdalısı” bir resim sanatçısı olarak isimlendiriyorum. Beni üzen tek şey, geçmişteki güzelliklerin giderek yok olduğudur. Dünyanın doğal yapısının bozulduğu gibi Gümüşhane’nin de doğallığının bozulduğuna hepimiz şahit oluyoruz. Dünyaya ihanetimizin resmini yapmak istemiyorum.

Sanatçıların Gümüşhane’ye katkıları neler olabilir sizce?

Bir kentin tanıtımındaki en önemli özelliği, o kentin kültür ve sanat alanında gösterdiği faaliyetleridir. Bunu yapacak olanların başında sanatçılar gelir. Bu sanatçılara olanak sağlayacaklar da kentin yönetiminde söz sahibi olan siyasilere ve yerel yöneticilerdir.

Yakın zamanda gerçekleştirilmeyi düşündüğünüz yeni bir proje veya sergi var mı?

Gümüşhane’de gerçekleşmesini hasretle arzu ettiğim bir hayalim var. Gümüşhane’yi çağdaş modern bir kültür ve sanat müzesine kavuşturmak. Gümüşhane’nin sahip olduğu değerlere ait eserlerin bu müzede sergilenmesidir. Gümüşhane Valiliği ve Belediye Başkanlığına “Çağdaş Sanatlar Müzesi” kurulması ile ilgili hazırlanıp sunulan proje hakkında üzerinden bir yılı aşkın bir zaman geçmesine rağmen bu teklife henüz bir cevap alınmamıştır. Müzeler sahip oldukları kültür birimleri ile bizleri geçmişe götüren en değerli mekanlarımızdır.

Geçmişe yolculuk kendimizi ve dünyayı tanımamıza yardımcı olur. Müzelerde gördüğümüz eserler sadece geçmiş toplumların kültür varlığı olduğu gibi insanların yaşam serüvenidir. Sokrates "Sorgulanmayan hayat yaşamaya değer" demiştir. Kendimizi ve yaşadığımız hayatı sorgulayabilmek için dünden bugüne nasıl ilerlediğimizi ve bizden önceki kuşaklardan kültür mirasının değerini bilmemiz gerekir.

Bugün Bayburt, Baksı Müzesiyle adını ve kültürünü müteşebbis Sayın Hüsamettin Koçan sayesinde dünyaya duyurmuştur. Gümüşhane’nin nefesi olan Harşit Çayı’ı kapatarak, elma bahçelerini beton tarlalarına dönüştürerek insan duygularını öldürmek, geçmişimizi yok etmekten başka hiç bir şey değildir. İnsanlar kendilerine göre zamanı belirlerken dün bugün ve yarın kavramını kullanırlar. Müzeler geçmiş ve geleceği günümüzde buluşturur. Yanlış bugünü yaşamayalım. Geçmişe ve geleceğe yol açarak, kültürümüzü yeni nesillere aktaralım, yaşatalım. Gümüşhanemizde Japon pazarı açmaktansa örneklerini bildiğimiz gördüğümüz çağdaş müzelerin açılmasıdır en büyük dileğim. Beni cesaretlendiren benzer bir örneğini Çorum’da gördüm. Tarihe ışık tutan arkeolojik araştırmaları ile Anadolu kültürünü dünyaya tanıtan Çorum kenti, sanatın ve kültürün de merkezi olduğu geçiğini; “Çorum Belediye Sanat Müzesi ve Galerisi” projesini gerçekleştirerek ispatlamıştır. Ordu Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Enver Yılmaz’ın Ordu ilinde yaptığı hizmetler arasında, belediyesinin bir salonunda her ay değişik bir sergi düzenlenmesi imkanını verdiği televizyonda izledim. Gümüşhane’de neden olmasın diye düşündüm. Katıldığım karma sergilerin dışında hazırladığım yeni çalışmalarımın birikimi belli bir sayıda geldiğinde bazen arzu ettiğim bir zamanda veya çoğunlukla aldığım sergi davetlerini değerlendirmek suretiyle eserlerimi sergilemek fırsatını buluyorum.

Deneyimlerinize dayanarak, güzel sanatlara eğilimi olanlara vermek istediğiniz tavsiyeler var mı?

Sanatçı olan insanların doğuştan gelen yetenekleri olur. İnsanların bu yeteneklerini açığa çıkarabilmek için tıpkı toprağa dikilen bir tohumu gösterilen hassasiyette olduğu gibi kendisine de ailesi ve çevresi tarafından ilgi gösterilmesi ve imkan yaratılması gerekir. Benim resime olan merakımı fark eden babamdır. Nice kaabiliyetler, bu farkındalıkları gören ve ilgi gösteren olmadığı için açmadan solan bir çiçeğe benzetebiliriz. Bu imkanlara sahip olanların yapacağı tek şey çok çalışmak, araştırmacı ve sabırlı olmaktır. Dünyada gelişmiş ülkelerde büyük sanatçıların çokluğu, çevre olanaklarına sahip olmalarından dolayıdır.